

Ο Πρώτος Πόλεμος της Διεθνοποιημένης Οικονομίας της Αγοράς*

ΤΑΚΗΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

1. Η μυθολογία σχετικά με τον νατοϊκό πόλεμο

Ο εγκληματικός χαρακτήρας του πολέμου

Αρχικά, θα πρέπει να γίνει απολύτως σαφές ότι ο νατοϊκός πόλεμος είναι εγκληματικός. Αυτό δεν απορρέει μόνο από το γεγονός ότι έγινε σε κατάφωρη παραβίαση του χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και της ίδιας της αρχικής συνθήκης του NATO (πριν από την πρόσφατη τροποποίησή της στη διάσκεψη της Ουάσινγκτον). Έτσι, όπως επισημαίνει ο Walter J. Rockler,¹ ο αμερικανός δημόσιος κατήγορος στη δίκη της Νυρεμβέργης για τα εγκλήματα πολέμου:

Η λογική ότι επιβάλλουμε απλώς τη διεθνή ηθική, ακόμα και εάν ανταποκρινόταν στην πραγματικότητα, δεν θα δικαιολογούσε τη στρατιωτική επίθεση και τις μαζικής κλίμακας φόνους που αυτή ενέχει. Δεν μειώνει επίσης την ενοχή αυτών που διατάζουν αυτήν την επίθεση. Ως πρωταρχική πηγή του διεθνούς δικαίου, η κρίση του Δικαστηρίου της Νυρεμβέργης το 1945-1946 στην υπόθεση των κύριων ναζιστών εγκληματιών πολέμου είναι σαφής και ξεκάθαρη. Οι ηγέτες μας συχνά επικαλούνται και επικροτούν την κρίση αυτή,

---

* Το παρακάτω άρθρο έχει δημοσιευθεί στο *Democracy & Nature, The International Journal of Inclusive Democracy*, vol. 5, no. 2 (Ιούλιος 1999); Το άρθρο αυτό μεταφράστηκε από τα Αγγλικά από τον Νίκο Βούλγαρη. Την επιμέλεια της μετάφρασης είχε ο συγγραφέας.

¹ Walter J. Rockler, "War Crimes Law Applies to U.S. Too", *Chicago Tribune* (23 Μαΐου 1999). < <http://counterpunch.org/rockler.html> >

προφανώς όμως δεν την έχουν διαβάσει. Το Διεθνές Δικαστήριο διακήρυξε: «Η πρόκληση ενός επιθετικού πολέμου δεν αποτελεί απλώς ένα διεθνές έγκλημα· είναι το υπέρτατο διεθνές έγκλημα, που διαφέρει από τα άλλα εγκλήματα πολέμου μόνο στο ότι αυτό εμπεριέχει το συσσωρευμένο κακό όλων των υπολοίπων».

Πέρα όμως από τον εγκληματικό χαρακτήρα του πολέμου με την παραπάνω έννοια, υπάρχει μια ακόμα πιο απεχθής έννοια που κάνει τον νατοϊκό πόλεμο αναμφισβήτητα εγκληματικό. Οι νατοϊκές ελίτ, σε μια προσπάθεια να στρέψουν το σερβικό λαό ενάντια στην ελίτ του, εξαπέλυσαν μια εκστρατεία τρομοκρατίας και σταδιακού στραγγαλισμού ολόκληρου του σερβικού λαού. Έτσι, δεκάδες νοσοκομεία, εκατοντάδες νηπιαγωγεία, σχολεία, πανεπιστήμια και φοιτητικές εστίες, αγροκτήματα, σπίτια, ξενοδοχεία, βιβλιοθήκες, κέντρα νεότητας, μουσεία, εκκλησίες και μοναστήρια του 14ου αιώνα που καταγράφονται ως μέρος της Παγκόσμιας Κληρονομιάς, ακόμα και φυλακές, δέχτηκαν συστηματικά καταστροφικά χτυπήματα.² Και πέρα από αυτά, η οικονομική υποδομή της χώρας (σταθμοί παραγωγής ενέργειας και εργοστάσια κάθε είδους) αποδιάρθρωθηκε συστηματικά — όπως παραδέχονται ακόμα και δυτικοί αναλυτές³ — για να μην αναφέρουμε τα υποτιθέμενα «λάθη» των βομβαρδισμών γεφυρών γεμάτων με τρένα, αυτοκίνητα και ανθρώπους, οίκων ευγηρίας, λεωφορείων και της κινεζικής πρεσβείας! Τα «λάθη» αυτά συνιστούν στην καλύτερη περίπτωση ανθρωποκτονία εξ αμελείας, παρόλο που το πιο πιθανό είναι να έγιναν σκοπίμως, αν κρίνουμε από τα εγκλήματα του παρελθόντος που έχουν διαπράξει οι ίδιες ελίτ και οι ίδιοι στρατιωτικοί μηχανισμοί (με πιο πρόσφατο παράδειγμα αυτό του Ιράκ). Όπως επισημαίνει και πάλι ο Walter J. Rockler:⁴

Από μια άλλη οπτική γωνία του διεθνούς δικαίου, οι βομβαρδισμοί των ΗΠΑ και του NATO συνιστούν ένα κατ' εξακολούθηση έγκλημα πολέμου. Αντίθετα με όσα πιστεύουν οι πολεμικοί σχεδιαστές μας, οι απεριόριστοι αεροπορικοί

---

² John Pilger, "Acts of Murder", *The Guardian* (18/5/1999). < <http://www.guardian.co.uk/comment/story/0,,295073,00.html> >

³ Michael Dobbs, "NATO's Latest Target: Yugoslavia's Economy", *Washington Post* (26/4/1999).

⁴ Walter J. Rockler, "War Crimes Law Applies to U.S. Too".

Βομβαρδισμοί απαγορεύονται από το διεθνές δίκαιο. Ο βομβαρδισμός της «υποδομής» μιας χώρας — σύστημα ύδρευσης, σταθμοί ηλεκτρικής ενέργειας, γέφυρες, εργοστάσια, τηλεοπτικοί και ραδιοφωνικοί σταθμοί — δεν αποτελεί μια επίθεση που περιορίζεται σε νόμιμους στρατιωτικούς στόχους. Οι βομβαρδισμοί μας έχουν επίσης προκαλέσει εκτεταμένες απώλειες ανθρώπινων ζώων και εκτεταμένους τραυματισμούς πολιτών, γεγονός που παραβιάζει και άλλα στάνταρς.

Δεν υπάρχει επομένως αμφιβολία για τον ξεκάθαρα εγκληματικό χαρακτήρα της νατοϊκής εκστρατείας — στην πραγματικότητα, πολλές από τις νατοϊκές ενέργειες συνιστούν σαφή εγκλήματα πολέμου (όπως υποστηρίζει, μεταξύ άλλων ειδικών νομικών, ο Jonathan Miller, καθηγητής δικαίου στις Η.Π.Α.) τα οποία φυσικά δεν θα δικαστούν ποτέ από τα διεθνή δικαστήρια που ελέγχονται από τις Αναπτυγμένες Οικονομίες της Αγοράς (ΑΟΑ) που εξαπέλυσαν αυτόν τον πόλεμο. Αντίθετα, ο σχετικά μικρότερος εγκληματίας Μιλόσεβιτς (Milosevic) παραπέμπεται, ενώ οι κορυφαίοι εγκληματίες κατά της ανθρωπότητας (λόγω της παρελθούσας εγκληματικής τους δραστηριότητας), δηλαδή οι Κλίντον (Clinton), Μπλερ (Blair) και κομπανία αφήνονται ελεύθεροι να συνεχίσουν το «ανθρωπιστικό» τους έργο. Φυσικά, κανείς δεν περίμενε μια διαφορετική στάση από τις εγκληματικές ελίτ που, προκειμένου να διαιωνίσουν τα προνόμιά τους, δεν δίστασαν στο παρελθόν να κάνουν ακριβώς το ίδιο πράγμα εναντίον πολλών άλλων λαών σ' ολόκληρο τον κόσμο, από τη Λατινική Αμερική ως το Ιράκ, από το Βιετνάμ ως το Τιμόρ. Παρ' όλα αυτά, οι «αριστεροί» και «πράσινοι» «διανοούμενοι» που υποστήριξαν το νατοϊκό πόλεμο δεν είχαν κανένα δισταγμό να αναθέσουν το ρόλο του απελευθερωτή στις ίδιες αυτές ελίτ και στους ίδιους αυτούς δολοφονικούς μηχανισμούς, σε μια ξεκάθαρη διαστρέβλωση του τι σημαίνει απελευθέρωση και του πώς αυτή θα μπορούσε να επιτευχθεί.

Οι μύθοι σχετικά με τις αιτίες του πολέμου

Σύμφωνα με την επίσημη ερμηνεία που δόθηκε από τις κυβερνήσεις των χωρών του ΝΑΤΟ, ο στόχος της «επέμβασής» τους στην Γιουγκοσλαβία ήταν ανθρωπιστικός. Ο ισχυρισμός αυτός δεν είναι βέβαια ιδιαίτερα πρωτότυπος. Όπως επισημαίνει ο

Rockler,⁵ «η επίθεση εναντίον της Γιουγκοσλαβίας αποτελεί την πιο ξεδιάντροπη διεθνή επίθεση από τότε που οι ναζί επιτέθηκαν στην Πολωνία για να αποτρέψουν 'πολωνικές θηριωδίες' σε βάρος γερμανών». Παρ' όλα αυτά, ο Τόνυ Μπλερ (πιθανότατα, ο πλέον αριβίστας επαγγελματίας πολιτικός στις ΑΟΑ σήμερα, που είχε τους λιγότερους ενδοιασμούς στη διεξαγωγή του εγκληματικού νατοϊκού πολέμου) ήταν σαφής, σ' ένα λόγο του προς τους συντρόφους του ευρωπαϊούς «σοσιαλιστές» στο Παρίσι, όταν παρότρυνε το NATO να συνεχίσει τον πόλεμο στο Κόσοβο έως ότου ηττηθεί η «φυλετική γενοκτονία». Κατά τη διατύπωσή του: «Εάν θέλουμε η Ευρώπη να έχει κάποια σημασία, τότε η εθνοκάθαρση πρέπει να ηττηθεί. Οι αξίες της αξιοπρέπειας και της δημοκρατίας πρέπει να νικήσουν».⁶

Είναι όμως πράγματι ειρωνικό το γεγονός ότι οι κύριοι υποστηρικτές του νατοϊκού εγκλήματος μιλούν για δημοκρατία, τη στιγμή που δεν ήταν σε θέση να τηρήσουν ούτε τα δημοκρατικά προσχήματα. Έτσι, ελάχιστα μόνο κοινοβούλια χωρών-μελών του NATO (μη συμπεριλαμβανομένου του κοινοβουλίου του κ. Μπλερ!) συνεδρίασαν για να πάρουν επίσημη απόφαση σχετικά με το ζήτημα αυτό. Ακόμα, όσον αφορά το πως αντιλαμβάνονται οι δυτικές ελίτ την ελευθερία της πληροφόρησης, αρκεί ν' αναφέρουμε ότι το NATO επιχείρησε να επιβάλει τη μετάδοση ορισμένων ωρών νατοϊκής προπαγάνδας από τη γιουγκοσλαβική τηλεόραση (ούτε ο Χίτλερ δεν είχε κάποια ανάλογη ιδέα!) και ότι όταν αναγκάστηκε να εγκαταλείψει αυτήν την ιδέα, κατέφυγε σε μια συστηματική εκστρατεία για την καταστροφή όλων των γιουγκοσλαβικών τηλεοπτικών στούντιο (σκοτώνοντας στην διαδικασία τους εργαζόμενους που βρίσκονταν σ' αυτά) και αναμεταδοτών. Αυτή η εκστρατεία «δημοκρατικής» κατάπνιξης κάθε άποψης που διέφερε από την αποστειρωμένη νατοϊκή άποψη κορυφώθηκε με την απόφαση που επέβαλε το NATO στο Ευρωπαϊκό Δορυφορικό Κονσόρτσιουμ στα τέλη Μαΐου για τον αποκλεισμό των εκπομπών της γιουγκοσλαβικής τηλεόρασης από τις δορυφορικές μεταδόσεις. Το «μάθημα» που έπρεπε να αφομοιωθεί ήταν προφανές. Στο μέλλον, το τι είναι αλήθεια θα ορίζεται αποκλειστικά από το Οργουελιανό Υπουργείο Πληροφόρησης της «διεθνούς κοινότητας» (διάβαζε: ΑΟΑ). Αλλά ας εξετάσουμε με μεγαλύτερη λεπτομέρεια την «αλήθεια» που το NATO ήθελε να αφομοιωθεί από όλους.

---

⁵ Walter J. Rockler, "U.S. Aggression", επιστολή στους Chicago Sun Times (αναδημοσίευση στο Znet, Μάιος 1999). < <http://www.zmag.org/CrisesCurEvts/aggression.htm> >

⁶ Daily Telegraph (28/5/1999).

Τα δυτικά ΜΜΕ, όπως επισήμανε ο John Pilger, έγκυρος αναλυτής των πρακτικών των ΜΜΕ, επιδόθηκαν σε μαζική λογοκρισία μέσω της παράλειψης, πράγμα που κατέληξε σε μια κατάσταση στην οποία, όπως το έθεσε ο ίδιος με απόγνωση, «μέχρις ότου εξεγερθούν οι δημοσιογράφοι στις εφημερίδες και την τηλεόραση, (οι ελίτ του NATO) θα συνεχίσουν να τη γλιτώνουν έχοντας διαπράξει δολοφονίες».⁷ Έτσι, σε μια εκστρατεία μαζικής παραπληροφόρησης και ωμής χειραγώγησης της κοινής γνώμης (την οποία ένας καθηγητής του Χάρβαρντ χαρακτήρισε ως «μια άνευ προηγουμένου προπαγάνδα, ανάλογη της οποίας δεν είδαμε ούτε κατά τον Ψυχρό Πόλεμο»),⁸ τα δυτικά ΜΜΕ παρουσίασαν τη μαζική έξοδο Αλβανών προσφύγων από το Κόσοβο ως μια ξεκάθαρη περίπτωση φυλετικής εθνοκάθαρσης και «γενοκτονίας». Πόσο πιστή στην πραγματικότητα είναι λοιπόν η άποψη αυτή;

Νομίζω ότι για να συζητήσουμε ουσιαστικά το ζήτημα της εθνοκάθαρσης (η περίπτωση της «γενοκτονίας» έχει ήδη καταρριφθεί από τον Τσόσκι⁹ και άλλους) πρέπει να κάνουμε την κρίσιμη διάκριση μεταξύ του προβλήματος των προσφύγων πριν τον πόλεμο και μετά την έναρξή του.

Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι πριν από την έναρξη των μαζικών βομβαρδισμών το πρόβλημα των προσφύγων ήταν πολύ μικρής κλίμακας. Επιπλέον, παρά το αναμφισβήτητο γεγονός ότι οι αλβανοί καταπιέζονταν από τους Σέρβους ήδη από το 1989, όταν το καθεστώς Μιλόσεβιτς ήρε στην πράξη την αυτονομία του Κοσόβου (ως ανταπόδοση για την προηγούμενη καταπίεση της σερβικής μειονότητας του Κοσόβου στα χέρια της αλβανικής πλειονότητας)¹⁰ δεν υπάρχει καμιά ένδειξη ότι το πρόβλημα των προσφύγων πριν από τον πόλεμο ήταν αποτέλεσμα εθνοκάθαρσης και όχι το υποπροϊόν των Σερβικών στρατιωτικών επιχειρήσεων εναντίον του ΑΣΚ (Kosovo Liberation Army).

Στην πραγματικότητα, αυτή η δεύτερη άποψη υιοθετήθηκε από το Γερμανικό Υπουργείο Εξωτερικών και διάφορα διοικητικά δικαστήρια στη Γερμανία για έναν

---

⁷ John Pilger, "Acts of Murder".

⁸ Σ. Χαβιάρας, Ελευθεροτυπία (29/5/1999).

⁹ Βλ. για παράδειγμα, τη συνέντευξη του Νόαμ Τσόσκι στις 8 Απριλίου 1999 στο Znet.

¹⁰ Βλ. για παράδειγμα, The New York Times (1/11/1987).

ολόκληρο χρόνο πριν από την έναρξη του πολέμου. Έτσι, ένα διοικητικό δικαστήριο στο Baden-Wurtemberg διακήρυξε μετά τη «σφαγή» στο Racak:¹¹

Μεμονωμένα περιστατικά πράξεων υπερβάλλουσας βίας σε βάρος άμαχου πληθυσμού, π.χ. στο Racak, έχουν αποδοθεί από την κοινή γνώμη στη σερβική πλευρά ή έχουν προκαλέσει έντονη αποδοκιμασία. Αλλά ο αριθμός και η συχνότητα τέτοιων ακροτητών δεν δικαιολογούν το συμπέρασμα ότι η ζωή κάθε Αλβανού που ζει στο Κόσοβο εκτίθεται σε μεγάλο κίνδυνος

Επίσης, ένα άλλο γερμανικό δικαστήριο στο Munster, δήλωνε, ένα μήνα πριν από την έναρξη των βομβαρδισμών, ότι:¹²

Δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία που να θεμελιώνουν την θέση για την ύπαρξη ενός μυστικού προγράμματος ή μιας σιωπηρής συναίνεσης από τη σερβική πλευρά για την εξολόθρευση του Αλβανικού πληθυσμού, για την εκδίωξή του, ή για την καταδίωξή του με τον ακραίο τρόπο που περιγράφεται τώρα (...) τα μέτρα που λαμβάνονται από τις ένοπλες Σερβικές δυνάμεις στοχεύουν κατ' αρχήν στην αντιμετώπιση του ΑΣΚ και τους υποτιθέμενους οπαδούς και υποστηρικτές του.

Στο ίδιο πνεύμα, δύο μόλις εβδομάδες πριν από την έναρξη του πολέμου, το ίδιο δικαστήριο δήλωνε:¹³

Οι Αλβανοί στο Κόσοβο δεν έχουν υποστεί, ούτε τώρα υφίστανται, ομαδικές διώξεις σε περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο στη Γιουγκοσλαβία.

---

¹¹ Άποψη του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου του Baden-Wurtemberg, 4 Φεβρουαρίου 1999 (Az:A 14S 22276/98) –βλ. «Important Internal Documents From Germany's Foreign Office Regarding Pre-Bombardment Genocide in Kosovo» αναδημοσιεύεται στο Znet από την ημερήσια γερμανική εφημερίδα Junge Welt (24/4/1999).

¹² Άποψη του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου στο Munster, 24 Φεβρουαρίου 1999 (Az:14A 3840/94.A)

¹³ Άποψη του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου στο Munster, 11 Μαρτίου 1999 (Az: 13a 3894/94.A)

Ακόμα όμως και αν δεχτεί κανείς (ενάντια στην άποψη του Γερμανικού Υπουργείου Εξωτερικών και των γερμανικών δικαστηρίων!) ότι υπήρξε κάποια «εθνοκάθαρση», αυτό φυσικά δεν είναι κάτι καινούριο στην ιστορία των Βαλκανίων ή στην πρόσφατη ιστορία γενικά. Εθνοκάθαρση πολύ μεγαλύτερης κλίμακας υπέστησαν οι ίδιοι οι Σέρβοι στα χέρια των Ηροατών κατά τον πόλεμο της Βοσνίας, όταν εκατοντάδες χιλιάδες εκδιώχθηκαν από την Κροατία χωρίς καμιά αντίρρηση από τη Δύση, για να μην αναφέρουμε την εθνοκάθαρση των Ελλήνων στα χέρια των Τούρκων στην Κύπρο μετά την Τουρκική εισβολή, ή τη μαζική εθνοκάθαρση του Παλαιστινιακού λαού. Δεν χρειάζεται να προσθέσουμε ότι στις δυο τελευταίες περιπτώσεις, παρά τα πολυάριθμα ψηφίσματα του ΟΗΕ που καταδικάζαν την εθνοκάθαρση, καμιά δράση δεν αναλήφθηκε ποτέ εναντίον των δραστών αυτών των εγκλημάτων και ότι οι σημερινοί «ανθρωπιστές σταυροφόροι», σαν τον κατάπτυστο νυν επαγγελματία πολιτικό Κον-Μπεντίτ (Daniel Cohn-Bendit), δεν έκαναν ποτέ έκκληση για βομβαρδισμό των Τούρκων ή των Ισραηλινών.

Δεν υπάρχει λοιπόν καμιά αμφιβολία ότι η μαζική έξοδος των προσφύγων άρχισε μετά την έναρξη των βομβαρδισμών και όχι πριν. Κατά συνέπεια, το ζήτημα της εθνοκαθαρσης τίθεται μόνο για την περίοδο μετά τους βομβαρδισμούς. Όμως, πρώτον, η μαζική έξοδος μετά τους βομβαρδισμούς ήταν προβλέψιμη από όλους¹⁴ συμπεριλαμβανομένου και του διοικητή του NATO στρατηγού Wesley Clark. Δεδομένου ότι η «συμφωνία» του Rambouillet ήταν στην πραγματικότητα ένα τελεσίγραφο που τέθηκε στους Σέρβους (με πλήρη γνώση ότι καμιά κυρίαρχη χώρα στον κόσμο δεν θα δεχόταν ποτέ τους όρους του¹⁵ που περιλάμβαναν ανεμπόδιστη κίνηση νατοϊκών στρατευμάτων σε ολόκληρη τη Γιουγκοσλαβία!), είναι προφανές ότι η μαζική έξοδος, κατά πάσα πιθανότητα, ήταν άμεση ή έμμεση συνέπεια των νατοϊκών βομβαρδισμών. Δεύτερον, είναι προφανές ότι η Σερβική ελίτ δεν είχε κανένα κίνητρο να ξεκινήσει μια μαζική εκστρατεία εθνοκάθαρσης τη στιγμή ακριβώς που το NATO ζητούσε απεγνωσμένα ένα προπαγανδιστικό χτύπημα για να δικαιολογήσει την εγκληματική εκστρατεία του Ιρακοποίησης της Σερβίας και ενώ η

---

¹⁴ Βλ. Takis Fotopoulos, "The War in the Balkans and the Criminal Role of the Centre-Left", *Democracy & Nature*, vol. 5 no. 1 (Μάρτιος 1999), σελ. 195-98. <
http://www.democracynature.org/dn/vol5/fotopoulos_balkans.htm >

¹⁵ Βλ. π.χ. John Pilger, "Acts of Murder" και "The Diplomatic Scene" του M. Albert στη βάση του υλικού που παρείχε ο Νόαμ Τσόσκι, *Znet* (8/5/1999).

ελίτ αυτή εγνώριζε πολύ καλά ότι δεν είχε καμιά απολύτως πιθανότητα να νικήσει το NATO και να νομιμοποιήσει επομένως «de facto» την εθνοκάθαρση. Η μαζική έξοδος των προσφύγων σε γειτονικές χώρες μπορεί επομένως να αποδοθεί σε μια σειρά παραγόντων που μικρή σχέση έχουν, εάν έχουν, με εθνοκάθαρση, και πολλώ μάλλον με «γενοκτονία». Έτσι:

- τμήμα της εξόδου αυτής μπορεί να ειπωθεί ως ένα στοιχείο της Σερβικής πολεμικής στρατηγικής για την αντιμετώπιση του ΑΣΚ και τη δημιουργία αστάθειας στην περιοχή.¹⁶
- ένα άλλο τμήμα της μπορεί να ειπωθεί ως αποτέλεσμα πράξεων Σερβικής αντεκδίκησης «από τα κάτω», ιδιαίτερα κατά τις πρώτες ημέρες των βομβαρδισμών, όταν — υπό την ένταση της μαζικής καταστροφής που προκαλούσε το NATO — Σερβικές παραστρατιωτικές ομάδες και Σέρβοι κοσοβάροι είναι πιθανό να στράφηκαν εναντίον των Αλβανών που ήσαν σαφώς υπαίτιοι για την ανάμιξη του NATO.¹⁷
- τέλος, ένα σημαντικό μέρος αυτής της εξόδου αναμφισβητητα προκλήθηκε από το φόβο των ίδιων των βομβαρδισμών.¹⁸

Όταν άρχισαν οι μαζικοί βομβαρδισμοί και, όπως είχε προβλεφθεί, συνοδεύτηκαν από τη μαζική έξοδο από το Κόσοβο, υπήρξε ένας παράλληλος μαζικός τηλεοπτικός βομβαρδισμός των δυτικών τηλεθεατών με το δράμα των προσφύγων, ενώ η ταυτόχρονη καταστροφή του γιουγκοσλαβικού λαού λογοκρινόταν ξεδιάντροπα από τέτοια προπύργια της «αντικειμενικότητας» των ΜΜΕ όπως το BBC, για να μην αναφέρουμε τον άθλιο ρόλο των εφημερίδων της κεντρο-«αριστεράς», όπως η Guardian, η Observer, η Monde, η Liberation και ούτω καθεξής. Αυτός ο παράλληλος τηλεοπτικός βομβαρδισμός είχε το διπλό αποτέλεσμα του να αποσπάσει την προσοχή από τα σαφή εγκλήματα πολέμου που διεξάγονταν σε βάρος του λαού μιας μικρής και καθυστερημένης τεχνολογικά χώρας από τον πιο προηγμένο δολοφονικό μηχανισμό που εφευρέθηκε ποτέ και, ταυτόχρονα, να γαλβανίσει την κοινή γνώμη και — πράγμα που έχει μεγαλύτερη σημασία — ένα πολύ σημαντικό

---

¹⁶ Washington Post, παραθέτοντας δυτικούς αξιωματούχους (11/4/1999).

¹⁷ Βλ. ανεξάρτητες μαρτυρίες που αναφέρονται από τον Regis Debray, στο "An Open letter to President Chirac", *Le Monde* (13/5/1999).

¹⁸ Eve-Ann Prentice, *The Times* (24/5/1999).

μέρος των «αριστερών» και «πράσινων» υποστηρικτών, υπέρ των στόχων του πολέμου. Δεν θα επαναλάβω εδώ¹⁹ τα στοιχεία που έχω συγκεντρώσει ο ίδιος για τον απεριγράπτο ρόλο των βρετανικών ΜΜΕ κατά τη διάρκεια του πολέμου. Αρκεί να υπενθυμίσω ότι ο ρόλος των ΜΜΕ σε περιόδους κρίσεων ως η φωνή των ελίτ, που έχουμε εξετάσει αλλού,²⁰ δεν ήταν ίσως ποτέ περισσότερο ξεκάθαρος απ' ό,τι κατά τη διάρκεια αυτού του πολέμου.

2. Ο Πόλεμος στα Βαλκάνια ως πόλεμος «ηγεμονίας»

Η συνηθισμένη αντίληψη που υιοθετήθηκε από διάφορα τμήματα της Αριστεράς για τον πόλεμο στα Βαλκάνια είναι ότι επρόκειτο για έναν πόλεμο επιβεβαίωσης της ηγεμονικής θέσης των Η.Π.Α. Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή, ο υπόρρητος στόχος του πολέμου ήταν να θεμελιώσει την ηγεμονία των Η.Π.Α. έναντι οποιουδήποτε πιθανού αμφισβητία (Ευρωπαϊκή Ένωση, Ρωσία, Κίνα, ΟΗΕ). Η εναλλακτική προσέγγιση που θα ήθελα να προτείνω είναι ότι ο πόλεμος στα Βαλκάνια είχε καθαρά «συστημικό» χαρακτήρα και, στην πραγματικότητα, συνιστά τον πρώτο πόλεμο της διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς, δηλαδή της Νέας Οικονομικής Τάξης. Θα εξετάσω πρώτα την «ηγεμονική» προσέγγιση για να συνεχίσω με την εναλλακτική προσέγγιση που προτείνεται εδώ.

Μια επίθεση εναντίον της Ευρώπης;

Μια κοινά αποδεκτή άποψη μεταξύ των υποστηρικτών της «ηγεμονικής» προσέγγισης είναι ότι ο πόλεμος εξαπολύθηκε κατά βάση από την ελίτ των Η.Π.Α. όχι μόνο εναντίον της Γιουγκοσλαβίας, που ήταν απλώς ο άμεσος στόχος, αλλά και εναντίον της Ευρωπαϊκής Ένωσης γενικά και του Ευρώ ειδικότερα, που ήταν οι έμμεσοι στόχοι.

Έτσι, σύμφωνα με μια εκδοχή αυτής της προσέγγισης, ο κύριος στόχος των αμερικανικών ελίτ ήταν να διασφαλίσουν την πολιτική και στρατιωτική τους

---

¹⁹ Βλ. Τάκης Φωτόπουλος, «ΜΜΕ και Δυτικός Ολοκληρωτισμός», *Ελευθεροτυπία* (28/4/1999).

²⁰ Βλ. Takis Fotopoulos, "Mass Media, Culture and Democracy", *Democracy & Nature*, vol. 5, no. 1 (Μάρτιος 1999), σελ. 33-64. < http://www.democracynature.org/dn/vol5/fotopoulos_media.htm >

ηγεμονία. Ο Wallerstein,²¹ για παράδειγμα, υποστηρίζει ότι ο πόλεμος έδειξε ότι το NATO είναι απαραίτητο «για να αποτρέψει τους δυτικοευρωπαίους από το να παρεκκλίνουν σημαντικά από τον έλεγχο των Η.Π.Α. και πάνω απ' όλα από το να θεμελιώσουν μια αυτόνομη ένοπλη δομή ξεχωριστή από το NATO». Εντούτοις, μπορεί κανείς να αντιτείνει στο σημείο αυτό, ότι όπως ξεκάθαρα έδειξε η αναθεώρηση του ρόλου του NATO στην τελευταία συνδιάσκεψη της Ουάσινγκτον, το NATO έχει σήμερα ένα πολύ σημαντικότερο ρόλο από το ρόλο του να ελέγχει τους ευρωπαίους: τον ρόλο του χωροφύλακα της Νέας Τάξης. Επιπλέον, δεν υπάρχει καμιά ένδειξη ότι οι ευρωπαϊκές ελίτ έχουν οποιαδήποτε πρόθεση «να παρεκκλίνουν σημαντικά από τον έλεγχο των Η.Π.Α.» Αντίθετα, στην ίδια συνδιάσκεψη, αναγνώρισαν την πολιτική και στρατιωτική (όχι όμως και την οικονομική) ηγεμονία των Η.Π.Α. στην κοινή μάχη των ΑΟΑ να προστατέψουν τη Νέα Οικονομική Τάξη.

Ανάλογα επιχειρήματα ισχύουν και για μια ελαφρώς διαφοροποιημένη εκδοχή που υποστηρίζεται από μέρη της «μαλακής Αριστεράς» στο Ευρωκοινοβούλιο, τα οποία αντιτίθενται μεν στους βομβαρδισμούς αλλά κατά τα άλλα είναι ενθουσιώδεις υποστηρικτές της κέντρο-«αριστεράς». Σ' αυτό το σενάριο, οι ευρωπαϊκές κέντρο-«αριστερές» κυβερνήσεις παγιδεύτηκαν από την ελίτ των Η.Π.Α. και η συμμετοχή τους στον πόλεμο ήταν απλώς ένα «σφάλμα» κρίσεως. Το επιχειρήμα τους είναι ότι, εάν η Ε.Ε. είχε αναπτύξει μια ενοποιημένη εξωτερική πολιτική, το ευρωπαϊκό μπλοκ θα ήταν ικανό να παίξει έναν ρόλο εξισοροπητικό της ηγεμονίας των Η.Π.Α., παίρνοντας τη θέση της εκλιπούσας Ε.Σ.Σ.Δ. σ' ένα νέο διπολικό κόσμο.

Όμως, ο διπολικός κόσμος που χαρακτήριζε την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου θεμελιωνόταν σε δύο μπλοκ χωρών με εντελώς διαφορετικά κοινωνικοοικονομικά συστήματα και κοινωνικά παραδείγματα που τα νομιμοποιούσαν. Αλλά, οι Η.Π.Α. και Ε.Ε. είναι δύο μπλοκ ΑΟΑ με ταυτόσημα κυρίαρχα κοινωνικά παραδείγματα. Επιπλέον, τα δύο μπλοκ αποτελούν τα στηρίγματα της σημερινής διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς και, όπως θα προσπαθήσω να δείξω στο επόμενο κεφάλαιο, παρά το γεγονός ότι ο ανταγωνισμός μεταξύ των ΑΟΑ που συνιστούν τα συστατικά στοιχεία αυτής της παγκόσμιας οικονομίας είναι περισσότερο έντονος από ποτέ, είναι αδιανόητοι πόλεμοι μεταξύ τους για την επίλυση των διαφορών που προκύπτουν από

---

²¹ Immanuel Wallerstein, "Bombs away!", Znet (5/4/1999). <
<http://www.zmag.org/CrisesCurEvs/waller.htm> >

τον ανταγωνισμό αυτό. Δεν προκαλεί έκπληξη λοιπόν ότι, δεδομένου του κοινού στόχου των ΑΟΑ να προστατέψουν τη Νέα Οικονομική Τάξη και παρά τις αναπόφευκτες διαφορές σ' επίπεδο τακτικής μεταξύ τους, οι ελίτ όλων των ΑΟΑ-μελών του NATO έπαιξαν αποφασιστικό ρόλο στο έγκλημα εναντίον του λαού της Γιουγκοσλαβίας. Η ενθουσιώδης συμμετοχή των κορυφαίων ΑΟΑ που είναι μέλη τόσο του NATO όσο και της ΕΕ (Βρετανία, Γερμανία, Γαλλία) — παρά τις ρητορείες των ηγετών κάποιων από αυτές που προορίζονταν ξεκάθαρα για εσωτερική κατανάλωση σε μια προσπάθεια να αμβλυνθεί η δυσaréσκεια της εκλογικής τους βάσης — δείχνει ξεκάθαρα ότι η προσέγγιση που προωθείται από την «μαλακή αριστερά» είναι ένας ακόμα μύθος για την απόκρυψη του «συστημικού» χαρακτήρα του πολέμου.

Μια άλλη εκδοχή της «ηγεμονικής» προσέγγισης δίνει έμφαση στον «οικονομικό πόλεμο» μεταξύ των Η.Π.Α. και της Ε.Ε., όπως αυτός εκφράζεται από πρόσφατες εμπορικές διαμάχες («ο πόλεμος της μπανάνας» κ.τ.λ.) καθώς και από την ανησυχία που εξέφρασε μέρος της αμερικανικής ελίτ σε σχέση με τη δημιουργία του Ευρώ, το οποίο θα μπορούσε, εν δυνάμει, να απειλήσει την πρωτοκαθεδρία του δολαρίου. Υπόρρητα, η εκδοχή αυτή βασίζεται στην παλιά θεωρία του ιμπεριαλισμού σχετικά με τη διαμάχη μεταξύ καπιταλιστικών χωρών για την κατανομή των αγορών.

Εντούτοις, μπορεί κανείς να επισημάνει στο σημείο αυτό ότι στη σημερινή διεθνοποιημένη οικονομία της αγοράς, η θεωρία αυτή δεν έχει πια νόημα. Παρά κάποιες διαφορές σε σχέση με τις εμπορικές πολιτικές, που είναι αναπόφευκτες μεταξύ ανταγωνιζόμενων καπιταλιστικών μπλοκ, το άνοιγμα των αγορών εμπορευμάτων και κεφαλαίου/χρήματος — που αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της Νέας Οικονομικής Τάξης — έχει καταστήσει τη θεωρία αυτή εντελώς παρωχημένη. Σήμερα, οι οικονομικές διαμάχες δεν γίνονται μεταξύ εθνών, ούτε καν μεταξύ οικονομικών μπλοκ, αλλά μεταξύ τεράστιων πολυεθνικών επιχειρήσεων που ελέγχουν την παγκόσμια παραγωγή και το παγκόσμιο εμπόριο. Μολονότι οι πολυεθνικές αυτές έχουν την βάση τους σε κάποιο έθνος, ή μπλοκ, και εξακολουθούν να απαιτούν τη βοήθεια των εθνών ή των μπλοκ στα οποία έχουν τη βάση τους, παρόλα αυτά, δίνουν τις ολιγοπωλιακές τους μάχες χρησιμοποιώντας αποκλειστικά οικονομικά μέσα. Αυτό σημαίνει ότι οι κυρίαρχες ελίτ της ΕΕ όχι μόνο δεν έχουν αντιτιθέμενα συμφέροντα προς τα συμφέροντα της αμερικανικής ελίτ σε σχέση με τον πόλεμο αλλά, αντίθετα, προσδοκούν να επωφεληθούν από αυτόν:

άμεσα, μέσω του αναμενόμενου μπουμ στις κατασκευαστικές και εξοπλιστικές βιομηχανίες, αλλά και έμμεσα, μέσω της πλήρους ενσωμάτωσης των Βαλκανίων στην Ε.Ε. Στην πραγματικότητα, για ορισμένους στην Ευρωπαϊκή Αριστερά, μόνο η ΕΕ είχε ζωτικό συμφέρον σ' αυτόν τον πόλεμο (ανάσχεση των συγκρούσεων και ιδιαίτερα των μετακινήσεων προσφύγων) και όχι οι Η.Π.Α. οι οποίες «δεν είχαν καν τέτοιο συμφέρον στο μέλλον της περιοχής».²² Εντούτοις, μπορεί κανείς να αντιτείνει εδώ ότι ούτε η σύγκρουση μεταξύ του σερβικού στρατού και του ΑΣΚ έχει φτάσει, ούτε θα μπορούσε ποτέ να φτάσει, τις διαστάσεις μιας δυνητικά μη-ανασχέσιμης σύγκρουσης, ούτε οι μετακινήσεις προσφύγων ήταν σημαντικές πριν από τους μαζικούς βομβαρδισμούς. Η σύγκρουση στο Κόσοβο είχε πολύ τοπικό χαρακτήρα και είναι σχεδόν βέβαιο ότι, χωρίς την πολύ μεγάλη υποστήριξη που παρείχε η Δύση στον ΑΣΚ, θα είχε σύντομα λάβει τέλος με την αποκατάσταση κάποιου είδους Αλβανικής αυτονομίας.

Τέλος, ανάλογα επιχειρήματα μπορούν να διατυπωθούν και σε σχέση με τον ανταγωνισμό δολλαρίου/ευρώ. Το εάν το ευρώ θα καταφέρει να αποκτήσει μια θέση ανάλογη με αυτή του δολαρίου και του γιεν θα εξαρτηθεί αποκλειστικά από τη σχετική οικονομική δύναμη και σταθερότητα της Ε.Ε. Η σημερινή σχετική δύναμη του δολαρίου προς το ευρώ αντανakλά απλώς την τρέχουσα σχετική δύναμη της οικονομίας των Η.Π.Α. προς αυτή της ευρωπαϊκής οικονομίας, ένα γεγονός που στην προβληματική του άρθρου αυτού αντανakλά τον υψηλότερο βαθμό «αγοραιοποίησης» της πρώτης σε σχέση με τη δεύτερη.

Μια επίθεση εναντίον του ΟΗΕ, της Ρωσίας και της Κίνας;

Σύμφωνα με μια άλλη εκδοχή της «ηγεμονικής» προσέγγισης, ο στόχος του πολέμου ήταν η υποβάθμιση του ΟΗΕ και/ή η «περικύκλωση» της Ρωσίας. Ο ΟΗΕ, σύμφωνα με την άποψη αυτή, εκπροσωπεί μια παρωχημένη ισορροπία δυνάμεων που δεν εκφράζει τη σημερινή πολιτική/στρατιωτική ηγεμονία των Η.Π.Α. και την οικονομική κυριαρχία των κορυφαίων ΑΟΑ (των Η.Π.Α., αλλά και των ηττημένων του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου, δηλαδή της Γερμανίας και της Ιαπωνίας). Επιπλέον, όσον αφορά στη Ρωσία, υποστηρίζεται ότι «στόχος είναι η δημιουργία ενός δικτύου

---

²² Peter Gowan, "The NATO powers and the Balkan strategy," *New Left Review* (Μάρτιος-Απρίλιος 1999), σελ. 105. < <http://newleftreview.org/?view=1988> >

βάσεων και οχυρωμένων θέσεων που να περιβάλλει τη Ρωσία στο μέλλον, καλύπτοντας το κενό στα Βαλκάνια από την Ελλάδα στο νότο ως την Ουγγαρία στο βορρά».²³

Εντούτοις, μπορεί κανείς να επισημάνει εδώ ότι, όσον αφορά στον ΟΗΕ, οι ελίτ των ΑΟΑ δεν έχουν κανένα ιδιαίτερο κίνητρο για να αναλάβουν δράση για την διάλυση του, ιδιαίτερα μάλιστα εάν ο παγκοσμιος οργανισμός ελέγχεται αποτελεσματικά από αυτές, όπως συνέβαινε κατά τη διάρκεια του πολέμου στον Κόλπο.²⁴ Μόνο στις περιπτώσεις όπου υπάρχει μια σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ των διαφόρων ελίτ του Συμβουλίου Ασφαλείας (όπως συμβαίνει σ' αυτήν την περίπτωση) ο ΟΗΕ καθίσταται άχρηστος. Αλλά ήταν ακριβώς για την κάλυψη τέτοιων περιπτώσεων που σχεδιάστηκε το νέο ΝΑΤΟ.

Ακόμα, όσον αφορά στο ρόλο της Ρωσίας και της Κίνας, είναι πράγματι αληθές ότι ο πόλεμος έδωσε στις ελίτ των ΑΟΑ μια ευκαιρία να δείξουν στις αντίστοιχες Ρωσικές και Κινεζικές ελίτ τον πραγματικό τους ρόλο στη Νέα Παγκόσμια Τάξη, ως μέρη της περιφέρειας και της ημι-περιφέρειας. Η σημερινή Ρωσική ελίτ, η οποία είναι αφοσιωμένη στην προσπάθεια πλήρους ενσωμάτωσης της χώρας στη διεθνοποιημένη οικονομία της αγοράς, δεν παρουσιάζει κανένα σοβαρό πρόβλημα για τη Δύση.²⁵ Ιδιαίτερα μάλιστα, όταν φαίνεται ότι ακόμα και το κομμουνιστικό και το εθνικιστικό κόμμα στην αντιπολίτευση δεν αμφισβητούν τη δέσμευση αυτή, ενώ η πιθανότητα ανάδυσης ενός νέου απελευθερωτικού κινήματος από τα κάτω, το οποίο θα μπορούσε πραγματικά να απειλήσει τη Δύση, είναι ακόμα απομακρυσμένη. Κατά συνέπεια, ο αναβιώσας (κυρίως λόγω του ίδιου του πολέμου) εθνικισμός θέτει εν δυνάμει προβλήματα για τις ΑΟΑ μόνο στη μεταβατική περίοδο πριν από την πλήρη ενσωμάτωση της Ρωσίας στη διεθνοποιημένη οικονομία της αγοράς.

Έτσι, στο βαθμό που ο νατοϊκός πόλεμος είχε κάποιον διαπαιδαγωγικό στόχο, αυτός ήταν να δώσει απλώς ένα μάθημα στα στρώματα που υποστηρίζουν τα εθνικιστικά

---

²³ Βλ. για παράδειγμα, Tariq Ali, "Springtime for NATO", *New Left Review* (Μάρτιος-Απρίλιος 1999), σελ. 66. < <http://newleftreview.org/?view=1985> >

²⁴ Βλ. για παραπέρα ανάλυση, Τάκης Φωτόπουλος, *Ο Πόλεμος στον Κόλπο: η πρώτη μάχη στη σύγκρουση Βορρά-Νότου* (Αθήνα: Εξάντας, 1991).

²⁵ Takis Fotopoulos, "The Catastrophe of Marketization" *Democracy & Nature*, vol. 5, no. 2, σελ. 275-310. < http://www.democracynature.org/dn/vol5/fotopoulos_marketisation.htm >

και κομμουνιστικά κινήματα — σε περίπτωση που αρχίζουν να σκέφτονται να εγκαταλείψουν τη σημερινή δέσμευση της ηγεσίας τους στις μεταρρυθμίσεις της οικονομίας της αγοράς — για την κατάληξη που περιμένει οποιονδήποτε θελήσει να αμφισβητήσει τη Νέα Τάξη. Με την ίδια λογική, στο βαθμό που η κινεζική κομματική ελίτ συνεχίζει να τηρεί «τους κανόνες του παιχνιδιού» και εξακολουθεί να ενσωματώνει την κινεζική οικονομία στη Νέα Οικονομική Τάξη, η πιθανότητα κάποιας πραγματικής σύγκρουσης με τη Δύση αποκλείεται. Παρ' όλα αυτά, ο βομβαρδισμός της κινεζικής πρεσβείας είχε έναν ξεκάθαρο διαπαιδαγωγικό στόχο: να δώσει σε οποιονδήποτε φιλοδοξεί να αμφισβητήσει τη Νέα Τάξη ένα μάθημα σχετικά με τη δύναμη της Δύσης.

Ζήτημα αξιοπιστίας;

Τέλος, σύμφωνα με μια ακόμα εκδοχή της «ηγεμονικής» προσέγγισης η οποία υποστηρίζεται, για παράδειγμα, από τον Νόαμ Τσόμσκι (Noam Chomsky)²⁶ και με μια έννοια συνοψίζει τις άλλες εκδοχές, η πολεμική μηχανή του NATO εξαπολύθηκε «για να προστατεύσει την αξιοπιστία του NATO (δηλαδή των Η.Π.Α.)», η οποία θα δεχόταν σοβαρό πλήγμα εάν το NATO δεν πραγματοποιούσε τις απειλές του. Όμως, το επιχείρημα αυτό, όπως επισημαίνει ο Wallerstein,²⁷ «είναι περίεργο επειδή είναι κυκλικό. Εάν το NATO απειλεί να κάνει κάτι και στη συνέχεια δεν το κάνει, φυσικά και υπονομεύεται η αξιοπιστία του. Όμως, τίποτα δεν το υποχρέωνε κατ' αρχήν να διατυπώσει την ίδια την απειλή».

Είναι προφανές ότι η διαφύλαξη της αξιοπιστίας του NATO αυτή καθαυτή δεν έχει νόημα. Η συμμαχία του NATO δεν υπάρχει γι' αυτήν την ίδια, δεν αποτελεί έναν αυτοσκοπό, αλλά έχει έναν συγκεκριμένο στόχο. Στην πραγματικότητα, οι υποστηρικτές της θέσης περί αξιοπιστίας, ρητά ή υπόρρητα, αντιλαμβάνονται ως πραγματικό στόχο του NATO τη διασφάλιση της πολιτικής/ στρατιωτικής ηγεμονίας των Η.Π.Α. Αλλά, κατά την άποψή μου, ούτε η πολιτική/ στρατιωτική ηγεμονία, στο θεσμικό πλαίσιο μιας διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς, δεν είναι αυτοσκοπός. Η στρατιωτική/ πολιτική ηγεμονία είναι σημαντική μόνο ως μέσο για την προστασία αυτού του θεσμικού πλαισίου. Και αυτό συμβαίνει, επειδή σε κάθε κοινωνική δομή

---

²⁶ Noam Chomsky, συνέντευξη (8/4/1999), *Zmag.org*

²⁷ Immanuel Wallerstein, "Bombs away!," *Znet* (5/4/1999).

που μπορεί να χαρακτηριστεί ως οικονομία της αγοράς, όπως επεσήμανα αλλού,²⁸ το κυρίαρχο στοιχείο είναι το οικονομικό. Είναι επομένως σαφές ότι «η διαφύλαξη της αξιοπιστίας του NATO» δεν μπορεί απλώς να σημαίνει την αξιοπιστία των Η.Π.Α., ως στρατιωτικής δύναμης — εκτός εάν προστεθεί ότι η αξιοπιστία των Η.Π.Α. έχει σημασία όχι αυτή καθαυτή αλλά επειδή οι Η.Π.Α. έχουν αναλάβει το ρόλο του εγγυητή του συστήματος της διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς.

Κατά την άποψή μου, το κύριο πρόβλημα αυτής της εκδοχής, καθώς και των άλλων εκδοχών της «ηγεμονικής» προσέγγισης, είναι ότι δεν παίρνουν υπόψη τη θεμελιώδη σχέση μεταξύ της πολιτικής και της οικονομικής διάστασης της Νέας Τάξης και δεν μπορούν επομένως να αντιληφθούν ότι ο πόλεμος στα Βαλκάνια είναι στην πραγματικότητα ο πρώτος πόλεμος της Νέας Τάξης, με την έννοια ότι στοχεύει στη διατήρηση της σταθερότητας που απαιτεί η διεθνοποιημένη οικονομία της αγοράς. Αυτός είναι ο λόγος που η «ηγεμονική» προσέγγιση δεν μπορεί να εξηγήσει δύο βασικά γεγονότα: πρώτον, ότι οι ελίτ όλων των κορυφαίων ΑΟΑ (και όχι μόνο η αμερικανική) υπήρξαν ενθουσιώδεις υποστηρικτές του πολέμου (παρά τις δημόσιες δηλώσεις τους) και, δεύτερον, ότι οι ίδιες ελίτ αποδέχτηκαν ολόψυχα τον νέο ρόλο του NATO, ο οποίος συνεπάγεται de facto την πολιτική/ στρατιωτική ηγεμονία της αμερικανικής ελίτ. Αλλά, ας έλθουμε τώρα στην εναλλακτική προσέγγιση που προτείνεται εδώ.

3. Ο Πόλεμος στα Βαλκάνια ως ο πρώτος πόλεμος της Διεθνοποιημένης Οικονομίας της Αγοράς

Η Νέα Παγκόσμια Οικονομική Τάξη

Ένα χρήσιμο σημείο εκκίνησης στην ερμηνεία του νατοϊκού πολέμου ενάντια στη Γιουγκοσλαβία είναι η εξέταση των πολιτικών και οικονομικών παραμέτρων της Νέας Τάξης. Στη προβληματική που αναπτύσσεται εδώ η Νέα Οικονομική Τάξη ταυτίζεται με τη «διεθνοποιημένη οικονομία της αγοράς», δηλαδή τη σημερινή φάση αγοραιοποίησης, η οποία ορίζεται ως η ιστορική διαδικασία που έχει μετατρέψει τις κοινωνικά ελεγχόμενες οικονομίες του παρελθόντος στο σημερινό σύστημα της

---

²⁸ Βλ. Takis Fotopoulos, "The Catastrophe of Marketization".

οικονομίας της αγοράς.²⁹ Η διεθνοποίηση, όπως προσπάθησα να δείξω αλλού,³⁰ θα πρέπει να διακρίνεται από την παγκοσμιοποίηση. Η διεθνοποίηση αναφέρεται στην περίπτωση στην οποία οι αγορές διεθνοποιούνται και, ως αποτέλεσμα, οι οικονομικές πολιτικές των εθνικών κυβερνήσεων και η αναπαραγωγή της ίδιας της οικονομίας ανάπτυξης καθορίζονται από τη διασυννοριακή κίνηση των εμπορευμάτων και του κεφαλαίου. Η σημερινή νεοφιλελεύθερη μορφή της διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς μπορεί να θεωρηθεί ότι κλείνει τον κύκλο που άνοιξε τον προηγούμενο αιώνα όταν επιχειρήθηκε μια φιλελεύθερη εκδοχή της. Έτσι, μετά την κατάρρευση της πρώτης προσπάθειας εισαγωγής ενός αυτορυθμιζόμενου οικονομικού συστήματος, επιχειρείται σήμερα μια νέα σύνθεση. Η σύνθεση αυτή έχει ως στόχο να αποφύγει τις ακρότητες του καθαρού φιλελευθερισμού, συνδυάζοντας αυτορυθμιζόμενες αγορές με διάφορους τύπους ασφαλιστικών δικτύων και ελέγχων, που διασφαλίζουν την προνομιούχο θέση κυρίως της «υπέρ-τάξης» και δευτερευόντως της «κοινωνίας του 40%», καθώς και την απλή επιβίωση της «υποτάξης» — χωρίς να επηρεάζουν τη διαδικασία αυτορύθμισης στην ουσία της. Κατά συνέπεια, ο ρόλος του έθνους-κράτους περιορίζεται σήμερα στη διασφάλιση, μέσω του μονοπωλίου του στη βία, του πλαισίου της οικονομίας της αγοράς και στη διατήρηση της υποδομής για την ομαλή λειτουργία της νεοφιλελεύθερης οικονομίας.

Έτσι, η διεθνοποίηση, όπως γίνεται αντιληπτή εδώ, δεν συνεπάγεται την εξάλειψη του ρυθμιστικού ρόλου του κράτους, ούτε πολύ περισσότερο τη φυσική του εξαφάνιση στο πολιτικό επίπεδο. Αυτό που πράγματι συνεπάγεται είναι την απώλεια της οικονομικής κυριαρχίας του κράτους, όχι μόνο σε σχέση με σημαντικούς κρατικούς ελέγχους πάνω στις αγορές αλλά και σε σχέση με ακομη σημαντικότερους κοινωνικούς εν ευρεία εννοία ελέγχους, που αποκλείονται από το σημερινό θεσμικό πλαίσιο των ελεύθερων αγορών εμπορευμάτων και κεφαλαίου. Επιπλέον, η διεθνοποίηση της οικονομίας της αγοράς δεν σημαίνει ότι η διακρατική ρύθμιση καθίσταται περιττή. Οι εταιρίες που δραστηριοποιούνται στη διεθνοποιημένη οικονομία της αγοράς χρειάζονται ένα βαθμό σταθερότητας στις χρηματοπιστωτικές αγορές, ένα ασφαλές πλαίσιο ελεύθερου εμπορίου και την προστασία των

---

²⁹ Βλ. Takis Fotopoulos, *Towards an Inclusive Democracy, The Crisis of the Growth Economy and the need for a New Liberatory Project* (Λονδίνο: Cassell, 1997) κεφ. 1. (Περιεκτική Δημοκρατία, Καστανιωτής, 1999).

³⁰ Στο ίδιο, σελ. 46-50.

εμπορικών δικαιωμάτων. Όλα αυτά συνεπάγονται την ανάγκη για διεθνή οικονομική ρύθμιση (μέσω της ομάδας των 7, του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου κτλ) καθώς και την ανάγκη για διεθνή πολιτική «ρύθμιση».

Επομένως, κατά τον ίδιο τρόπο με τον οποίο, στην πρώτη φάση της αγοραιοποίησης, όταν η οικονομία της αγοράς ήταν κατά βάση εθνική, ανατέθηκε στο έθνος-κράτος ο ρόλος της επιβολής — μέσω του μονοπωλίου του στη βία — των κανόνων της αγοράς, στη σημερινή διεθνοποιημένη οικονομία της αγοράς ο αντίστοιχος ρόλος της επιβολής των κανόνων της διεθνοποιημένης αγοράς ανατίθεται όχι στο κράτος, αλλά σε διεθνείς οργανισμούς όπως το NATO και ο ελεγχόμενος από τις αναπτυγμένες οικονομίες της αγοράς ΟΗΕ. Δεν είναι επομένως περίεργο ότι, όπως δείχθηκε από μια ομάδα δημοσιογράφων με επικεφαλής τον Nicholas Kristof σε μια πρόσφατη σειρά άρθρων στους New York Times, έχει γίνει μέρος των αρμοδιοτήτων του Στέιτ Ντιπάρτμεντ και επομένως, έμμεσα, του ελεγχόμενου από τις Η.Π.Α. NATO, η προώθηση (τόσο στις επιμέρους κυβερνήσεις, όσο και στις διεθνείς διαπραγματεύσεις π.χ. στο πλαίσιο του Διεθνούς Οργανισμού Εμπορίου) της απορύθμισης και της άρσης όλων των φραγμών στο εμπόριο και στις συναλλαγές.³¹

Πόλεμοι στη Νέα Τάξη

Στο πλαίσιο της διεθνοποίησης, με την έννοια της βαθμιαίας απώλειας της οικονομικής κυριαρχίας των εθνών-κρατών, μπορούμε να αναπτύξουμε ένα χρήσιμο πλαίσιο ανάλυσης για να συζητήσουμε τον πόλεμο στα Βαλκάνια. Στην Ευρώπη, η διεθνοποίηση της οικονομίας της αγοράς έχει προχωρήσει ιδιαίτερα άρτια λόγω του ότι, από την αρχή του αιώνα, ήταν χωρισμένη σε μια καπιταλιστική Δυτική Ευρώπη και στην Ανατολική Ευρώπη του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Η κύρια συνέπεια της άρσης αυτής ενσωμάτωσης στη διεθνοποιημένη οικονομία της αγοράς ήταν ότι στην Ευρώπη εξακολουθεί να υφίσταται σήμερα ένας σημαντικός βαθμός έντασης μεταξύ εθνικισμού και διεθνοποίησης, με άμεσες επιπτώσεις στο σημερινό πόλεμο.

Έτσι, στη Δυτική Ευρώπη, υπάρχει μια κίνηση προς ένα ομοσπονδιακό υπερεθνικό κράτος, το οποίο αντανακλά το γεγονός ότι οι χώρες του πυρήνα της ΕΕ έχουν ήδη

---

³¹ *International Herald Tribune* (16-19 Φεβρουαρίου 1999).

εισέλθει στην ύψιστη φάση της διαδικασίας αγοραιοποίησης. Στην πραγματικότητα, η Δυτική Ευρώπη βρίσκεται σε μια μεταβατική περίοδο, η οποία είναι όμως ποιοτικά διαφορετική από αυτήν της Ανατολικής. Οι σημερινές πολιτικές συγκρούσεις σε σχέση με τη μελλοντική οργάνωση της Ευρωπαϊκής ενοποίησης ανάγονται στη θεμελιώδη αντίφαση που καταδεικνύεται από το γεγονός ότι η οικονομική δομή κάθε έθνους-κράτους έχει ήδη διεθνοποιηθεί, ενώ η πολιτική δομή, σε τυπικό τουλάχιστον επίπεδο, εξακολουθεί να φέρει τα γνωρίσματα ενός έθνους-κράτους.

Από την άλλη μεριά, στην Ανατολική Ευρώπη, όπου η διαδικασία αγοραιοποίησης διακόπηκε βίαια από την έλευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού», το κράτος εξακολουθεί να υποτίθεται ότι είναι σε θέση να παίξει το ρόλο που έπαιζε στη Δυτική Ευρώπη στον προηγούμενο αιώνα, όταν κύριος ρόλος του ήταν η θεμελίωση του συστήματος της οικονομίας της αγοράς. Φυσικά, με την εξαίρεση της Ρωσίας, πρόκειται για μια ψευδή υπόθεση, δεδομένου του βαθμού αλληλεπίδρασης που υφίσταται μεταξύ των συστατικών στοιχείων της διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς. Μόνο στη Ρωσία, ίσως, η υπόθεση αυτή θα ήταν ακόμη βάσιμη όπου, λόγω του μεγέθους της χώρας, η αυτοδυναμία είναι περισσότερο εφικτή — πράγμα που δίνει και κάποιο νόημα στον αναπτυσσόμενο Ρωσικό εθνικισμό. Εντούτοις, το γεγονός αυτό δεν αποτρέπει από μόνο του την αναβίωση του εθνικισμού σε άλλα μέρη της Ανατολικής Ευρώπης και ιδιαίτερα στα Βαλκάνια όπου η ενσωμάτωση των οικονομιών τους στη διεθνοποιημένη οικονομία της αγοράς δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί.

Σ' αυτή την προβληματική, δεν είναι πια πιθανοί πόλεμοι μεταξύ των κρατών των ΑΟΑ, εφόσον τα κράτη αυτά δεν είναι τίποτα περισσότερο παρά οι δήμοι της διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς και δουλειά τους είναι να παρέχουν, με το μικρότερο δυνατό κόστος, την υποδομή και τα «δημόσια αγαθά» που απαιτούνται για την αποτελεσματική λειτουργία των επιχειρήσεων.³² Επομένως, τα «εκατό χρόνια ειρήνης» (1815-1914) που περιέγραψε ο Polanyi,³³ τα οποία συνόδευσαν την πρώτη (αποτυχημένη) προσπάθεια δημιουργίας μιας φιλελεύθερης διεθνοποιημένης

---

³² K. Ohmae, "The rise of the region state", Foreign Affairs (Ανοιξη 1993). <
<http://www.foreignaffairs.org/19930301faessay5176/kenichi-ohmae/the-rise-of-the-region-state.html> >

³³ Karl Polanyi, The Great Transformation, Beacon, 1944, σελ. 5.

οικονομίας της αγοράς, μπορεί κάλλιστα να γίνουν «χίλια χρόνια ειρήνης» στο πλαίσιο της σημερινής νεοφιλελεύθερης διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς. Δεν είναι δύσκολο να δει κανείς για παράδειγμα ότι, στο πλαίσιο αυτής της διεθνοποιημένης οικονομίας, οποιαδήποτε προσπάθεια από μια ΑΟΑ να χρησιμοποιήσει στρατιωτική βία εναντίον μιας άλλης ΑΟΑ για να επιτύχει τους οικονομικούς της στόχους είναι αδιανόητη, εφόσον αυτό θα προκαλούσε τις άμεσες οικονομικές κυρώσεις των παγκόσμιων χρηματοπιστωτικών αγορών και το πρώτο θύμα θα ήταν το ίδιο το νόμισμα της.

Εντούτοις, εάν οι πόλεμοι μεταξύ των ΑΟΑ που ελέγχουν τη Νέα Οικονομική Τάξη αποκλείονται, σχεδόν εξ' ορισμού, δεν ισχύει το ίδιο όσον αφορά τους πολέμους μεταξύ αυτών και εξαρτημένων οικονομιών, καθώς και τους πολέμους μεταξύ εξαρτημένων οικονομιών, όπου οι προηγμένες οικονομίες μπορεί να πολεμούν «δί' αντιπροσώπου».

Όσον αφορά πρώτα τους πολέμους μεταξύ ΑΟΑ και χωρών στην περιφέρεια και στην ημι-περιφέρεια, η έκρηξη στην παγκόσμια ανισότητα, που αποτελεί εγγενές στοιχείο της Νέας Τάξης και αναπόφευκτο υποπροϊόν της απελευθέρωσης και απορύθμισης των αγορών, συνεπάγεται ότι οι επιθέσεις ενάντια σε «καθεστώτα-παρίες» που αμφισβητούν με οποιοδήποτε τρόπο τη Νέα Τάξη θα συνεχιστούν αμείωτες. Το ίδιο ισχύει φυσικά και για οποιοδήποτε απελευθερωτικό κίνημα που θα μπορούσε να αναπτυχθεί στο μέλλον, το οποίο θα πρέπει να συντριβεί με το είδος της ολοκληρωτικής νίκης που είδαμε στην περίπτωση του Ιράκ και της Γιουγκοσλαβίας. Με στόχο την εμπλοκή τους σε τέτοιου είδους πολέμους, οι στρατοί των ΑΟΑ μετατράπηκαν γρήγορα σε στρατούς επαγγελματιών δολοφόνων (ένα είδος σαμουράι) που δεν είναι ευαίσθητοι, όπως είναι οι στρατιώτες που υπηρετούν τη θητεία τους, σε ιδεολογικές επιρροές και συναισθήματα αλληλεγγύης προς τις κοινωνικές ομάδες από τις οποίες στρατολογούνται (συνήθως τις φτωχότερες κοινωνικές ομάδες). Παρά το υψηλότερο κόστος των επαγγελματιών στρατών,³⁴ οι ελίτ της Νέας Τάξης δεν έχουν άλλη επιλογή από το να καλύπτουν τις επιπλέον δαπάνες, εφόσον οι πόλεμοι δεν γίνονται πια για την υπεράσπιση της χώρας, αλλά καθαρά για την υπεράσπιση της Νέας Τάξης και των προνομίων αυτών που κυρίως κερδίζουν από αυτή.

---

³⁴ Adrian Hamilton, *The Observer* (25/2/1996).

Όσον αφορά τους πολέμους μεταξύ κρατών στην περιφέρεια, συγκρούσεις πολιτισμικού, θρησκευτικού, εθνικιστικού ή εθνοτικού χαρακτήρα μπορούν εύκολα να προκύψουν μεταξύ εξαρτημένων κρατών. Ιδιαίτερα μάλιστα, όταν συγκρούσεις τέτοιου είδους λειτουργούν επίσης ως διέξοδοι στα κοινωνικοοικονομικά αδιέξοδα των λαών τους (βλ. για παράδειγμα τις σημερινές συγκρούσεις στην Ινδονησία). Υπό την έννοια αυτή, το παλιό όνειρο του οικονομικού φιλελευθερισμού ότι «ο πόλεμος θα γίνει το καταφύγιο των αποτυχημένων και οικονομικά καθυστερημένων κοινωνιών και πολιτικών δυνάμεων, που θα καθοδηγούνται από οικονομικά ανορθολογικούς στόχους όπως η εθνική ομοιογένεια ή η θρησκεία»,³⁵ μπορεί πράγματι να βρίσκεται κοντά στην πραγματοποίησή του. Σε μερικές από αυτές τις περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα στους εθνικούς πολέμους στα Βαλκάνια, τέτοιες συγκρούσεις μπορεί να απειλούν τη σταθερότητα της Νέας Τάξης και πρέπει να συντριβούν από το στρατιωτικό σκέλος της Νέας Τάξης, δηλαδή το νέο NATO ή, αν είναι δυνατό, από τον ΟΗΕ. Από την άλλη μεριά, εάν τέτοιες εντάσεις δεν απειλούν τη Νέα Τάξη καθαυτή, αλλά είναι ωφέλιμοι για τη χρηματοδότηση της επέκτασης των εξοπλιστικών βιομηχανιών των ΑΟΑ, ενώ, ταυτόχρονα, νομιμοποιούν τις ελίτ τους στο ρόλο του επιδιαιτητή (όπως συμβαίνει για παράδειγμα στην περίπτωση της χρόνιας έντασης μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας), τότε τέτοιες εντάσεις αφήνονται να σιγοβράζουν.

Η ενσωμάτωση της Γιουγκοσλαβίας μέσω του διαμελισμού της

Σ' αυτό το αναλυτικό πλαίσιο, μπορούμε να δούμε το διαμελισμό της Γιουγκοσλαβίας ως μια προσπάθεια από την πλευρά των ΑΟΑ να ενσωματώσουν πλήρως την περιοχή στη Νέα Οικονομική Τάξη της διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς. Έτσι, με δεδομένη την αναβίωση του εθνικισμού στα Βαλκάνια μετά την κατάρρευση του σοσιαλισμού και με δεδομένο το γεγονός ότι η παλιά Γιουγκοσλαβία ήταν το ισχυρότερο βαλκανικό κράτος, με μια μακρόχρονη ιστορία ανεξαρτησίας και από το δυτικό και από το σοβιετικό μπλοκ, είναι προφανές ότι οι δυτικές ελίτ έφτασαν σε κάποιο στάδιο στο συμπέρασμα ότι οι συνήθεις μέθοδοι οικονομικής ενσωμάτωσης, που χρησιμοποιήθηκαν επιτυχώς στα υπόλοιπα Βαλκάνια (Αλβανία, Βουλγαρία, Ρουμανία) δεν θα επαρκούσαν για την πλήρη ενσωμάτωση της τέως Γιουγκοσλαβίας

---

³⁵ P. Hirst & G. Tompson, *Globalization in Question* (Cambridge: Polity Press, 1996), σελ. 188.

στη διεθνοποιημένη οικονομία της αγοράς και τους οικονομικούς και στρατιωτικούς θεσμούς της (ΕΕ/NATO).

Επομένως, η πολιτική την οποία υιοθέτησαν οι ΑΟΑ ήταν μια πολιτική ενθάρρυνσης του διαμελισμού της Γιουγκοσλαβίας³⁶ μέσω της δημιουργίας μιας σειράς προτεκτοράτων· είτε σε εθελοντική βάση (όπως στις περιπτώσεις της Κροατίας, της Σλοβενίας, της Μακεδονίας) είτε με τη βία (όπως στις περιπτώσεις της Βοσνίας και του Κοσόβου). Έτσι, οι ελίτ των ΑΟΑ, καθόλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, εκμεταλλεύτηκαν με κάθε δυνατό τρόπο τους εθνικιστικούς και εθνοτικούς διαχωρισμούς που αναδύθηκαν μετά την κατάρρευση του γιουγκοσλαβικού «σοσιαλισμού». Σ' αυτό το έργο, οι ελίτ των ΑΟΑ βρήκαν έναν πολύτιμο σύμμαχο σε τμήμα της γιουγκοσλαβικής νομεγκλατούρας, που χρησιμοποίησε τους διαχωρισμούς αυτούς για έναν διαφορετικό λόγο: για να διατηρηθεί στην εξουσία.³⁷ Στην πραγματικότητα, το εθνικιστικό τμήμα της νομεγκλατούρας ήταν από πολλές απόψεις ένας σημαντικός σύμμαχος των ΑΟΑ, εφόσον υποστήριζε και αυτό την αγοραιοποίηση. Έτσι, η έκθεση της αποκαλούμενης «Επιτροπής Μιλόσεβιτς» τον Μάιο του 1988 προωθούσε μεταρρυθμίσεις προσανατολισμένες προς την αγορά στις οποίες η «παγκόσμια αγορά και ο παγκόσμιος ανταγωνισμός αποτελεί την ισχυρότερη ώθηση για την οικονομική δραστηριότητα» ενώ ο ίδιος ο Μιλόσεβιτς παρακινούσε τους γιουγκοσλάβους να ξεπεράσουν «τον αβάσιμο, ανορθολογικό και ... πρωτόγονο φόβο τους για την εκμετάλλευση» από το ξένο κεφάλαιο.³⁸

Το αποτέλεσμα του διαμελισμού της Γιουγκοσλαβίας ήταν η επιστροφή των γιουγκοσλαβικών λαών στην πριν από το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο κατάσταση εξάρτησης, η οποία είχε διακοπεί από τη μερική απόσχιση τους από την παγκόσμια αγορά και την αντίστοιχη πολιτική ανεξαρτησία που είχαν επιτύχει υπό το καθεστώς

---

³⁶ Βλ. Takis Fotopoulos, "The War in the Balkans and the Criminal Role of the Centre-Left, Democracy & Nature, τομ. 5, τευχ. 1 (Μάρτιος 1999), σελ. 195-98.

³⁷ Σύμφωνα με τον Milovan Djilas, "η καταστροφή για το γιουγκοσλαβικό ιδεώδες ήταν ότι όλες οι κομμουνιστικές ελίτ στη Σλοβενία, την Κροατία και τη Σερβία στράφηκαν στον εθνικισμό για να σώσουν τον εαυτό τους όταν η κομμουνιστική ιδεολογία άρχισε να παρακμάζει στις αρχές της δεκαετίας του 1980 μετά το θάνατο του Τίτο», *The Observer* (14/3/1993).

³⁸ Lenard J. Cohen, "Broken Bonds: Yugoslavia's Disintegration and Balkan Politics in Transition", παρατίθεται στο "The Balkan War and Leftist Apologetics for the Milosevic regime", του Harald Beyer-Arnesen, Oslo, Νορβηγία (11/5/1999).

του Τίτο (Josip Broz Tito). Είναι επομένως προφανές ότι δεν είναι κάτι στη φύση των Βαλκανικών λαών (όπως το παρουσιάζει η δυτική προπαγάνδα) που τους ωθεί σε εθνοτικές ή εθνικιστικές και θρησκευτικές συγκρούσεις, αλλά το ίδιο το σύστημα της οικονομίας της αγοράς. Το ίδιο το γεγονός ότι μια ποικιλία λαών στα Βαλκάνια μπορούσαν και ζούσαν αρμονικά μεταξύ τους για αιώνες στο πλαίσιο μιας προκαπιταλιστικής αυτοκρατορίας όπως η Οθωμανική αυτοκρατορία και επίσης κατά την περίοδο του «υπαρκτού σοσιαλισμού» αποτελεί απόδειξη γι' αυτό. Όμως, δεν είναι μόνο το σύστημα της οικονομίας της αγοράς γενικά το οποίο δημιουργεί συνθήκες ανομοιογενούς ανάπτυξης και τεράστιων ανισοτήτων που αποτελούν το τέλειο υπόβαθρο για την ανάδυση τέτοιου είδους συγκρούσεων. Η ίδια η διαδικασία αγοραιοποίησης είχε άμεση σχέση με την αναβίωση των εθνοτικών συγκρούσεων.

Η εντατικοποίηση της αγοραιοποίησης, που άρχισε στη Γιουγκοσλαβία στις αρχές της δεκαετίας του 1980 και επιταχύνθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1990, είχε ανάλογα καταστροφικά αποτελέσματα με αυτά που έχω εξετάσει αλλού³⁹ σε σχέση με την υπόλοιπη Ανατολική Ευρώπη (αποσύνθεση του βιομηχανικού τομέα, σταδιακή διάλυση του γιουγκοσλαβικού κράτους-πρόνοιας κ.λπ.), αλλά οδήγησε επίσης στην ανάδυση ενός ισχυρού κινήματος ενάντια στα μέτρα αγοραιοποίησης. Επιπλέον, το «πακέτο οικονομικής βοήθειας» που επέβαλε το ΔΝΤ το 1990 συνέβαλε αποφασιστικά στην υπονόμευση του συστήματος του ομοσπονδιακού κράτους, καθώς κρατικά έσοδα που θα έπρεπε να κατανεμηθούν ως μεταβιβαστικές πληρωμές προς τις ομόσπονδες δημοκρατίες και τις αυτόνομες επαρχίες διοχετεύθηκαν αντίθετα για την κάλυψη του χρέους του Βελιγραδίου.⁴⁰ Έτσι, η οικονομική βάση του ομοσπονδιακού κράτους υπονομεύτηκε αποφασιστικά από το πρόγραμμα του ΔΝΤ, το οποίο βοήθησε ουσιαστικά τις αποσχιστικές τάσεις που ήδη ανθούσαν σ' ένα κλίμα οικονομικής παρακμής και παγωμένων μισθών. Μ' αυτό το σκεπτικό, ο Chossudovsky διατυπώνει το συμπέρασμα ότι «η καταστροφή ενός οικονομικού συστήματος, που περιελάμβανε την εξαγορά των παραγωγικών πηγών, την επέκταση των αγορών και "τη μάχη για την απόκτηση περιοχών" στα Βαλκάνια αποτελεί την πραγματική αιτία της σύγκρουσης.»

---

³⁹ Takis Fotopoulos, "The Catastrophe of Marketization".

⁴⁰ Michel Chossudovsky "Dismantling Former Yugoslavia, Recolonising Bosnia", Znet (Απρίλιος 1999).

Εντούτοις, από τη στιγμή που, στο τέλος της δεκαετίας, ο διαμελισμός της Γιουγκοσλαβίας είχε ουσιαστικά επιτευχθεί και τα μισά από τα πρώην μέλη της (Σλοβενία, Κροατία, Μακεδονία) είχαν ήδη μετατραπεί σε de facto δυτικά προτεκτοράτα και βρίσκονταν σε πορεία πλήρους ενσωμάτωσης στη διεθνοποιημένη οικονομία της αγοράς (με τη Βοσνία να εξακολουθεί να βρίσκεται στο στάδιο «ειρηνοποίησης»), η νέα (κουτσοιρεμένη) Γιουγκοσλαβία της Σερβίας και του Μαυροβουνίου έθετε ένα πρόβλημα στις ΑΟΑ, εφόσον ήταν το μόνο μέρος των Βαλκανίων που δεν ελεγχόταν ακόμα πλήρως από αυτές. Τότε, η ίδια μέθοδος που είχε χρησιμοποιηθεί με σημαντική επιτυχία για το διαμελισμό της παλιάς Γιουγκοσλαβίας, τέθηκε για άλλη μια φορά σε λειτουργία. Τα ακραία εθνικιστικά στοιχεία στο Κόσοβο, που ήθελαν όχι απλώς την αποκατάσταση της αυτονομίας της επαρχίας αλλά πλήρη ανεξαρτησία από την κουτσοιρεμένη Γιουγκοσλαβία, ενθαρρύνθηκαν από τις ελίτ στις ΑΟΑ. Έτσι, ο ΑΣΚ (Kosovo Liberation Army), μια οργάνωση, την οποία μέχρι πριν από λίγα χρόνια οι ίδιες χαρακτήριζαν «τρομοκρατική», έγινε ξαφνικά μια απελευθερωτική δύναμη που έπρεπε να υποστηριχτεί με κάθε δυνατό τρόπο. Η αναπόφευκτη εντατικοποίηση της καταστολής των Αλβανών που ακολούθησε αποτέλεσε το πρόσχημα για την άμεση επέμβαση των ΑΟΑ, με τη μορφή του σημερινού νατοϊκού πολέμου.

Σήμερα, οι ΑΟΑ, παρά τις αναπόφευκτες διαφορές τους σε σχέση με τα πελατειακά κράτη και τις «ζώνες επιρροής» που υποστηρίζουν στη βαλκανική σύγκρουση, έχουν όλες ένα κοινό στόχο: να «ειρηνοποιήσουν» την περιοχή με ένα τρόπο που θα διασφαλίζει την πλήρη ενσωμάτωσή της στη Νέα Τάξη, πολιτική και οικονομική. Αυτό γίνεται φανερό για παράδειγμα από τη ρητή αναφορά που κάνει η «συμφωνία» του Rambouillet στην αγοραιοποίηση («η οικονομία του Κοσόβου θα πρέπει να λειτουργεί σύμφωνα με τις αρχές της αγοράς»⁴¹). Ακόμα, ο Κλίντον και ο Μπλερ επανειλημμένα δήλωσαν στη διάρκεια του πολέμου ότι, μετά το τέλος του, όλες οι βαλκανικές χώρες θα πρέπει να γίνουν μέλη των οικονομικών και πολιτικών εκφράσεων της Νέας Τάξης στην περιοχή, δηλαδή της ΕΕ και του ΝΑΤΟ.⁴² Τέλος, το

---

⁴¹ Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo, 23/2/99, κεφ. 4α, άρθρο 1.

⁴² Ο Κλίντον για παράδειγμα τόνισε την ανάγκη «να ενθαρρύνουμε το εμπόριο και τις επενδύσεις και να βοηθήσουμε τα έθνη της περιοχής να γίνουν μέλη του ΝΑΤΟ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.» W.J. Clinton, "A Just and Necessary War," *The New York Times* (23/5/1999). Με ανάλογο τρόπο, ο Τόνι Μπλερ δήλωσε σε μια συνάντηση «σοσιαλιστών» στο Παρίσι κατά την προεκλογική εκστρατεία για τις ευροεκλογές ότι μόλις πηχθεί η «γενοκτονία» «ας δώσουμε αυτήν την υπόσχεση

Σύμφωνο Σταθερότητας και Συνεργασίας της ΕΕ για τα Βαλκάνια επιδιώκει ρητά να φέρει όλες τις πρώην γιουγκοσλαβικές δημοκρατίες και την Αλβανία στο «κλαμπ της ευημερίας» της ΕΕ και υπό την ομπρέλα ασφαλείας του ΝΑΤΟ.⁴³

Έτσι, υπάρχουν τρεις σημαντικές καινοφανείς πλευρές σ' αυτόν τον πόλεμο που τον σημαδεύουν ως τον πρώτο πόλεμο της διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς. Αυτές είναι:

- Πρώτον, το γεγονός ότι πραγματικός του στόχος ήταν η πλήρης ενσωμάτωση μιας χώρας (μέσω του διαμελισμού της) στη Νέα Τάξη.
- Δεύτερον, ο τρόπος με τον οποίο διεξήχθη. Πρόκειται για τον πρώτο πόλεμο που διεξήγαγε το «νέο» ΝΑΤΟ, δηλαδή ένα ΝΑΤΟ του οποίου ο ρόλος έχει εκ θεμελίων αναθεωρηθεί ώστε να μετατραπεί στον κύριο στρατιωτικό θεσμό της Νέας Πολιτικής Τάξης, που συμπληρώνει τη Νέα Οικονομική Τάξη, δηλαδή τη διεθνοποιημένη οικονομία της αγοράς.
- Τρίτον, η ιδεολογία που χρησιμοποιήθηκε για τη νομιμοποίησή του. Πρόκειται για τον πρώτο πόλεμο που νομιμοποιήθηκε στη βάση μιας ιδεολογίας που στοχεύει στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ως καθολικών αξιών που πρέπει να είναι αντικείμενο προστασίας σε όλα τα μήκη και πλάτη της διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς, ανεξάρτητα από τους περιορισμούς που επιβάλλει η αρχή της προστασίας της εθνικής κυριαρχίας.

Έχοντας εξετάσει παραπάνω την πρώτη πλευρά, ας στραφούμε τώρα στις άλλες δύο καινούργιες πλευρές αυτού του πολέμου.

Η Νέα Παγκόσμια Πολιτική Τάξη και το νέο ΝΑΤΟ

Η Νέα Πολιτική Τάξη, που αποτελεί το απαραίτητο συμπλήρωμα της Νέας Οικονομικής Τάξης, ορίζεται από δύο βασικές θεσμικές αλλαγές:

στους λαούς των Βαλκανίων. Θα σας βοηθήσουμε να οικοδομήσετε ένα μέλλον με βάση τη συμμετοχή σας στην Ε.Ε., την ασφάλεια εντός του ΝΑΤΟ, ένα μέλλον ευημερίας και ειρήνης, όχι εθνικής σύγκρουσης.» *Daily Telegraph* (28/5/1999).

⁴³ Martin Walker, *The Guardian* (1/6/1999).

1. Την αναθεώρηση του ρόλου του NATO, όπως πραγματοποιήθηκε στη τελευταία συνδιάσκεψη κορυφής στην Ουάσινγκτον.
2. Τον περιορισμό της έννοιας της εθνικής κυριαρχίας που συνιστά την ιδεολογία την Νέας Τάξης και υιοθετήθηκε από τη νέα στρατηγική αντίληψη του NATO.

Όπως είναι γνωστό, το NATO ιδρύθηκε το 1949 ως συλλογικός αμυντικός οργανισμός απέναντι στην κομμουνιστική απειλή που έθετε το σοβιετικό μπλοκ. Η καρδιά του Βορειοατλαντικού Συμφώνου και κατά συνέπεια της συμμαχίας του NATO ήταν το Άρθρο 5 του Σύμφωνου, στο οποίο τα υπογράφοντα μέλη *«συμφωνούν ότι μια ένοπλη επίθεση εναντίον ενός ή περισσοτέρων από αυτά στην Ευρώπη ή τη Βόρεια Αμερική θα θεωρηθεί ως επίθεση ενάντια σε όλα· και συμφωνούν επομένως ότι, εάν πραγματοποιηθεί μια τέτοια επίθεση, καθένα από τα μέλη, ασκώντας το δικαίωμα της ατομικής ή συλλογικής αυτοάμυνας που αναγνωρίζεται από το Άρθρο 51 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, θα βοηθήσει το μέλος ή τα μέλη που δέχτηκαν την επίθεση αναλαμβάνοντας πάραυτα, ατομικά και σε συνδυασμό με τα άλλα μέλη, οποιαδήποτε δράση θεωρηθεί αναγκαία, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης ένοπλης βίας, για την αποκατάσταση και τη διατήρηση της ασφάλειας στη βορειοατλαντική περιοχή.»*

Η συνδιάσκεψη κορυφής ενός διευρυμένου NATO (που περιλάμβανε αρκετές χώρες του πρώην σοβιετικού μπλοκ), η οποία έγινε στην Ουάσινγκτον τον Απρίλιο του 1999, υιοθέτησε μια νέα «στρατηγική αντίληψη»⁴⁴ που άλλαξε ριζικά το χαρακτήρα αυτού του ζωτικής σημασίας στρατιωτικού μηχανισμού στον οποίο συμμετέχουν όλες οι κύριες ΑΟΑ (εκτός της Ιαπωνίας). Το νέο καταστατικό του NATO αναθεώρησε το ρόλο του NATO από αυτόν ενός αμυντικού οργανισμού (μετά την κατάρρευση του σοβιετικού μπλοκ δεν υπήρχαν και πολλές δυνάμεις έναντι των οποίων δημιουργείτο πρόβλημα άμυνας!) σε αυτόν ενός περιφερειακού χωροφύλακα, δηλαδή στον κύριο στρατιωτικό θεσμό της διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς. Έτσι, όπως ρητά δηλώνει το άρθρο 6, *«η Συμμαχία επομένως όχι μόνο διασφαλίζει την άμυνα των μελών της, αλλά συμβάλλει στην ειρήνη και τη σταθερότητα αυτής της περιφέρειας.»*

Στη συνέχεια, σ' ένα κεφάλαιο με τίτλο «Το εξελισσόμενο στρατηγικό περιβάλλον», το κείμενο οριοθετεί τη σχέση μεταξύ NATO και ΟΗΕ δηλώνοντας κατ' αρχήν ότι «το

---

⁴⁴ North Atlantic Treaty Organisation, *The Alliance's Strategic Concept* (24 Απριλίου 1999). < http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_27433.htm >

Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών έχει την πρωταρχική ευθύνη για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας» (άρθρο 15). Είναι ενδεικτικό όμως ότι όταν κατά τη διάρκεια της συνδιάσκεψης, ο Πρόεδρος Σιράκ (Jacques Chirac) ερμήνευσε την ρήτρα αυτή ως ορίζουσα ότι το NATO δεν θα μπορούσε να δράσει χωρίς εξουσιοδότηση από τον ΟΗΕ, ο Σολάνα (Javier Solana) αντιτάχθηκε αμέσως στην ερμηνεία αυτή δηλώνοντας ότι δεν θα ήταν αναγκαία η ύπαρξη ενός ψηφίσματος του Συμβουλίου Ασφαλείας για να γίνει μια επέμβαση εκτός της περιοχής του NATO.⁴⁵ Το ζήτημα αυτό όμως ήδη επιλύθηκε στην πράξη με τον πόλεμο στα Βαλκάνια: εάν οι ΑΟΑ δεν μπορούν να εξασφαλίσουν τις ψήφους όλων των μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ δεν θα έχουν κανένα δισταγμό να προβούν σε στρατιωτική δράση χωρίς προηγούμενη εξουσιοδότηση από τον ΟΗΕ.

Επιπλέον, σ' ένα κεφάλαιο με τίτλο «Αμφισβητήσεις της Ασφάλειας και κίνδυνοι», ορίζεται ξεκάθαρα η νέα στρατηγική αντίληψη:

Παρά τις θετικές εξελίξεις στο στρατηγικό περιβάλλον και παρά το γεγονός ότι το ενδεχόμενο πραγματοποίησης μεγάλης κλίμακας συμβατικής επίθεσης σε βάρος της Συμμαχίας είναι εξαιρετικά απίθανο, η πιθανότητα ανάδυσης μιας τέτοιας απειλής μακροπρόθεσμα εξακολουθεί να υφίσταται. Η ασφάλεια της Συμμαχίας εξακολουθεί να υπόκειται σε μια ευρεία ποικιλία στρατιωτικών και μη στρατιωτικών κινδύνων που έχουν πολλές κατευθύνσεις και είναι συχνά δύσκολο να προβλεφθούν. Σ' αυτούς τους κινδύνους περιλαμβάνονται η αβεβαιότητα και αστάθεια στην ευρωατλαντική περιοχή και τον περίγυρο της, καθώς και η πιθανότητα περιφερειακών κρίσεων στην περιφέρεια της Συμμαχίας που θα μπορούσαν να επιδεινωθούν γρήγορα. Ορισμένες χώρες στην ευρωατλαντική περιοχή και τον περίγυρο της αντιμετωπίζουν σοβαρές οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές δυσκολίες. Εθνικές και θρησκευτικές αντιπαλότητες, διεκδικήσεις περιοχών, ανεπαρκείς ή αποτυχημένες προσπάθειες μεταρρύθμισης, η καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η διάλυση κρατών μπορούν να οδηγήσουν σε τοπική ή ακόμα και σε περιφερειακή αστάθεια. Οι προκύπτουσες εντάσεις θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε κρίσεις που θα επηρέαζαν την Ευρωατλαντική σταθερότητα, σε ανθρώπινο

---

⁴⁵ Ben Macintyre, *The Times* (26/4/1999).

πόνο και σε ένοπλες συγκρούσεις. Τέτοιες συγκρούσεις θα μπορούσαν να επηρεάσουν την ασφάλεια της Συμμαχίας εάν εξαγόntonταν σε γειτονικές χώρες, συμπεριλαμβανομένων και χωρών του ΝΑΤΟ, και θα μπορούσαν επίσης να επηρεάσουν την ασφάλεια άλλων κρατών. (άρθρο 20)

Το άρθρο 20 καθιστά σαφές ότι το ελεγχόμενο από τις ΑΟΑ ΝΑΤΟ μετασχηματίζεται, από μια αμυντική συμμαχία που προστατεύει συγκεκριμένες περιοχές από την κομμουνιστική απειλή, σε μια επιθετική συμμαχία που παρέχει προστασία από μια σειρά ασαφώς ορισμένων «κινδύνων» που αναδύονται σε μια ευρεία περιοχή, επίσης ασαφώς οριζόμενη («*ευρωατλαντική περιοχή και ο περίγυρος της καθώς και η περιφέρεια της Συμμαχίας*»). Στην πράξη, οποιαδήποτε κατάσταση σύγκρουσης (συμπεριλαμβανομένης «*της διατάραξης της ροής ζωτικών πόρων*»), στα πλαίσια μιας περιφέρειας, ή ακόμα και στα πλαίσια ενός και μόνο έθνους-κράτους σ' αυτήν την ευρέως οριζόμενη γεωγραφική περιοχή, η οποία θα απειλούσε άμεσα ή έμμεσα τη σταθερότητα της διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς, μπορεί να θεωρηθεί ως απειλή κατά της Συμμαχίας, όπως καθιστά σαφές το άρθρο 24:

Οποιαδήποτε ένοπλη επίθεση στην επικράτεια των Συμμάχων, από οποιαδήποτε κατεύθυνση, καλύπτεται από τα Άρθρα 5 και 6 του Συμφώνου της Ουάσινγκτον. Εντούτοις, η ασφάλεια της Συμμαχίας πρέπει επίσης να λάβει υπόψη το παγκόσμιο πλαίσιο. Τα συμφέροντα της ασφάλειας της Συμμαχίας μπορεί να επηρεαστούν από άλλους κινδύνους ευρύτερης φύσης, συμπεριλαμβανομένων πράξεων τρομοκρατίας, σαμποτάζ και οργανωμένου εγκλήματος και από τη διατάραξη της ροής ζωτικών πόρων. Η ανεξέλεγκτη κίνηση μεγάλου αριθμού ανθρώπων, ιδιαίτερα ως συνέπεια ένοπλων συγκρούσεων, μπορεί επίσης να δημιουργήσει προβλήματα για την ασφάλεια και τη σταθερότητα της Συμμαχίας.

Σ' όλες αυτές τις περιπτώσεις, δηλώνει το άρθρο 31, «*το ΝΑΤΟ, ακολουθώντας την πολιτική του για τη διαφύλαξη της ειρήνης, την αποτροπή του πολέμου και την ενίσχυση της ασφάλειας και της σταθερότητας, όπως ορίστηκε στα βασικά καθήκοντα ασφαλείας, θα επιδιώξει, σε συνεργασία με άλλους οργανισμούς, να αποτρέψει τη σύγκρουση ή, εάν ανακύψει κάποια κρίση, να συμβάλει στην αποτελεσματική, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, διευθέτησή της, συμπεριλαμβανομένης της πιθανότητας διεξαγωγής επιχειρήσεων αντιμετώπισης κρίσεων που δεν προβλέπονται από το Άρθρο 5*». (άρθρο 31)

Μολονότι οι παραπάνω διατυπώσεις υποδηλώνουν τη συμμετοχή όλων των μελών του NATO στον καθορισμό μιας «κατάστασης που δημιουργεί κινδύνους» και στην πρόταση των κατάλληλων μέτρων που θα πρέπει να ληφθούν, είναι προφανές ότι, δεδομένης της στρατιωτικής ηγεμονίας των Η.Π.Α. που γίνεται γενικώς αποδεκτή από τις ΑΟΑ, είναι βασικά η αμερικανική ελίτ αυτή που αναλαμβάνει την ευθύνη της υπεράσπισης της Νέας Οικονομικής Τάξης. Δεν είναι λοιπόν περίεργο το γεγονός ότι το αμερικανικό Πεντάγωνο έχει δηλώσει ρητά, όπως επισημαίνουν οι Christopher Layne και Benjamin Schwarz, ότι «*μια ακμάζουσα, βασικά δημοκρατική και προσανατολισμένη προς την αγορά ζώνη ειρήνης και ευημερίας που περιλαμβάνει πάνω από τα δύο τρίτα της παγκόσμιας οικονομίας*», απαιτεί τη «σταθερότητα», που μόνο η αμερικανική «*ηγεσία μπορεί να παρέχει*».⁴⁶ Ο ίδιος στόχος της «σταθερότητας» (δηλαδή η ειρηνοποίηση που εξασφαλίζει την ενσωμάτωση όλων των χωρών στη διεθνοποιημένη οικονομία της αγοράς) επιδιώχθηκε με τον πόλεμο στα Βαλκάνια, όπως τονίζουν οι συγγραφείς στο ίδιο άρθρο:

Η πεποίθηση ότι οι Η.Π.Α. πρέπει να χρησιμοποιήσουν στρατιωτική δύναμη για τη δημιουργία ενός ήρεμου διεθνούς περιβάλλοντος, στο οποίο να μπορεί να ανθίσει το εμπόριο, δεν είναι μια αφηρημένη έννοια. (...) Στις 23 Μαρτίου, μια ημέρα πριν την έναρξη των βομβαρδισμών στη Σερβία, ο ίδιος ο Πρόεδρος Κλίντον δικαιολόγησε τις επικείμενες αεροπορικές επιχειρήσεις επισημαίνοντας ότι «εάν θέλουμε να έχουμε μια ισχυρή οικονομική σχέση που συμπεριλαμβάνει την ικανότητά μας να πουλάμε σ' ολόκληρο τον κόσμο, η Ευρώπη πρέπει να αποτελεί κομβικό σημείο (...) Αυτή είναι η σημασία που έχει όλη αυτή η ιστορία με το Κόσοβο.» (...) Όπως είπε ο Cohen (Αμερικανός Υπ. Άμυνας), η στρατηγική της κυβέρνησης επιδιώκει να «αποθαρρύνει τη βία και την αστάθεια που καταστρέφουν ζωές και αγορές.»

Εντούτοις, αυτό που για τους Layne και Schwarz είναι ακόμα πιο τρομακτικό είναι το γεγονός ότι οι νέες δεσμεύσεις των Η.Π.Α. δεν έχουν τέλος. Έτσι, η προστασία της

---

⁴⁶ Christopher Layne & Benjamin Schwarz "Κάνοντας τον κόσμο ασφαλέστερο για τις επιχειρήσεις. Η αστάθεια και η επιθετικότητα θεωρούνται ως απειλή εναντίον της παγκόσμιας σταθερότητας πάνω στην οποία στηρίζονται οι αγορές των Η.Π.Α.», *Los Angeles Times* (2/4/1999). < <http://articles.latimes.com/1999/apr/02/local/me-23503> >

διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς και του ελεύθερου εμπορίου εξαρτάται από τις στρατιωτικές δεσμεύσεις των ΗΠΑ στο εξωτερικό και την στρατιωτική τους δύναμη. Αλλά, όπως τονίζουν οι συγγραφείς, «*σύμφωνα με τους σχεδιαστές πολιτικής των Η.Π.Α., η λογική της παγκόσμιας οικονομικής αλληλεξάρτησης οδηγεί στον πολλαπλασιασμό των αμερικανικών δεσμεύσεων, εφόσον η αστάθεια και η επιθετικότητα θεωρούνται (ακόμα και σε μέρη όπως το Κόσοβο) ως απειλή κατά της παγκόσμιας σταθερότητας από την οποία εξαρτάται η ευημερία των Η.Π.Α.*». Η λογική αυτή, καταλήγουν, είναι ανάλογη της θεωρίας του ντόμινο που οδήγησε στο αμερικανικό φιάσκο στη νοτιοανατολική Ασία.

Η ιδεολογία της Νέας Παγκόσμιας Τάξης: το δόγμα της «περιορισμένης» κυριαρχίας

Οι ευρωπαίοι αυτόκλητοι «αριστεροί» απολογητές του πολέμου, που ηγήθηκαν της ιδεολογικής εκστρατείας για την νομιμοποίηση της εγκληματικής νατοϊκής επίθεσης (Anthony Giddens, Alain Touraine κ.ά. με την υποστήριξη του Edgar Morin, του Habermas κ.λπ.), μιλούν για μια «νέα εποχή» στις διεθνείς σχέσεις, η οποία σηματοδοτείται από την υπόθεση Πινοσέτ και τον πόλεμο στα Βαλκάνια. Το θεμελιώδες στοιχείο της νέας αυτής εποχής είναι αυτό που μπορούμε να αποκαλέσουμε δόγμα της «περιορισμένης» κυριαρχίας. Σύμφωνα με το δόγμα αυτό, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι μια καθολική αξία που θα πρέπει να έχει προτεραιότητα έναντι άλλων αξιών, όπως αυτή της εθνικής κυριαρχίας. Η παγκοσμιοποίηση, για τους απολογητές της Νέας Τάξης, σημαίνει μεταξύ άλλων ότι οποτεδήποτε παραβιάζονται καθολικές αξίες (όπως αυτές ορίζονται από τη «διεθνή κοινότητα», δηλαδή τις ΑΟΑ), οι διεθνείς οργανισμοί που εκφράζουν τη βούληση αυτής της «κοινότητας» (δηλαδή ο ΟΗΕ ή, εάν αυτό δεν είναι δυνατό, το ΝΑΤΟ) θα πρέπει να επιβάλλουν τις αξίες αυτές με κάθε απαραίτητο μέσο, ανεξάρτητα από τους περιορισμούς που επιβάλλει η εθνική κυριαρχία, η οποία δεν θα πρέπει ποτέ να αναίρει την πρωταρχική σπουδαιότητα των καθολικών αξιών.

Όμως, το νέο αυτό δόγμα είναι λανθασμένο, ασύμμετρο και εν δυνάμει καταπιεστικό:

- Είναι λανθασμένο, διότι η γενική υιοθέτηση της αρχής ότι τα «ανθρώπινα δικαιώματα» προηγούνται της εθνικής κυριαρχίας προϋποθέτει ότι ζούμε σε μια κοινωνία και σ' έναν κόσμο στον οποίο μπορούμε να ορίσουμε με έναν μοναδικό και αδιαμφισβήτητο τρόπο τις περιπτώσεις που συνιστούν

παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Είναι προφανές ότι αυτό δεν ισχύει. Ζούμε σε μια κοινωνία και σ' έναν κόσμο που χαρακτηρίζονται από τεράστιες ανισότητες στην κατανομή της πολιτικής και οικονομικής δύναμης. Αυτό σημαίνει ότι το «κοινωνικό παράδειγμα» το οποίο υιοθετούν οι ελίτ που ελέγχουν την πολιτική και την οικονομική δύναμη — και κατά συνέπεια τους διεθνείς οργανισμούς (ΟΗΕ, ΝΑΤΟ) — μπορεί να είναι ριζικά διαφορετικό από το κοινωνικό παράδειγμα του υπόλοιπου παγκόσμιου πληθυσμού (που αποτελεί στην πραγματικότητα την τεράστια πλειονότητα) που δεν ασκεί μια τέτοια δύναμη.⁴⁷ Ωστόσο, είναι το «κοινωνικό παράδειγμα» αυτό που ορίζει ποιες είναι οι καθολικές αξίες, ποιο είναι το περιεχόμενό τους και πότε και πού αυτές παραβιάζονται. Για παράδειγμα, η απαλλοτρίωση της θυγατρικής μιας πολυεθνικής επιχείρησης από ένα απελευθερωτικό κίνημα θα αποτελούσε για τις ελίτ στις ΑΟΑ παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ για τα θύματα της πολυεθνικής αυτό θα ήταν μια απελευθερωτική πράξη.

- Είναι ασύμμετρο επειδή, όπως επισημαίνει ο Stephen R. Shalom, «*το δικαίωμα της ανθρωπιστικής επέμβασης είναι ασύμμετρο — είναι το δικαίωμα των ισχυρών να επεμβαίνουν στις υποθέσεις των αδύναμων και όχι το αντίθετο. Η ανθρωπιστική επέμβαση, μας υπενθυμίζει ο Richard Falk, είναι σαν τον Μισισιπή: ρέει μόνο από το Βορρά προς το Νότο. Η Ουρουγουάη δεν μπορεί να στείλει [βομβαρδιστικά] B-52 να τιμωρήσουν τη Βρετανία για την πολιτική της στη Βόρεια Ιρλανδία. Η Υεμένη δεν μπορεί να εξαπολύσει πυραύλους κρουζ εναντίον της Ουάσινγκτον, ως πράξη αλληλεγγύης προς τους καταπιεσμένους στις αμερικανικές πόλεις*».⁴⁸ Σ' αυτά θα πρόσθετα ότι, ακόμα και εάν η απόφαση σχετικά με το πότε μπορεί να πραγματοποιηθεί μια επέμβαση αφεθεί σ' έναν διεθνή οργανισμό όπως ο ΟΗΕ, αυτό δεν παρέχει καμιά ασφαλιστική δικλίδα για τους αδύναμους, δεδομένου του ελέγχου που μπορούν να ασκήσουν οι ισχυρές ελίτ των ΑΟΑ στον ΟΗΕ και σ' ανάλογους οργανισμούς. Το γεγονός αυτό θα μπορούσε να εξηγήσει γιατί η μαζική εθνοκάθαρση των Παλαιστινίων από τους Ισραηλινούς, ή η πραγματική γενοκτονία στη Ρουάντα, δεν έχουν προκαλέσει καμιά ενέργεια από την πλευρά των ισχυρών ελίτ των ΑΟΑ.

---

⁴⁷ Takis Fotopoulos, "Mass Media, Culture and Democracy", *Democracy & Nature*, τομ. 5 τευχ. 1 (Μάρτιος 1999), σελ. 33-64.

⁴⁸ Stephen R. Shalom, "Reflection on NATO and Kosovo", *New Politics* (Καλοκαίρι 1999).

- Τέλος, το δόγμα αυτό είναι δυνάμει καταπιεστικό, επειδή μπορεί εύκολα να χρησιμοποιηθεί από τις ελίτ των ΑΟΑ για την καταστολή οποιουδήποτε απελευθερωτικού κινήματος που θα επιχειρούσε να θεμελιώσει μια διαφορετικού τύπου κοινωνία, η οποία θα εξασφάλιζε την ισοκατανομή της πολιτικής και οικονομικής δύναμης. Είναι προφανές ότι η θεμελίωση μιας πραγματικής περιεκτικής δημοκρατίας, στη θέση της σημερινής πολιτικής και οικονομικής ολιγαρχίας, θα παραβίαζε την αντίληψη περί δημοκρατίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων που έχουν υιοθετήσει οι κυρίαρχες ελίτ και θα νομιμοποιούσε τη χρήση ωμής βίας από τη στρατιωτική μηχανή τους για τη συντριβή της.

Το νέο αυτό δόγμα διατυπώθηκε επίσημα από τον πρωθυπουργό της Βρετανίας σε μια ομιλία του στο Σικάγο, ακριβώς πριν από τη συνδιάσκεψη του NATO στην Ουάσινγκτον. Το συμπέρασμα ήταν ότι θα πρέπει να επιτρέπεται στα δημοκρατικά κράτη να επεμβαίνουν στις εσωτερικές υποθέσεις άλλων κρατών, εάν διακυβεύονται ανθρώπινα δικαιώματα.⁴⁹ Στη συνέχεια, το δόγμα αυτό υιοθετήθηκε πλήρως από το «νέο» NATO. Έτσι, το άρθρο 20 της νέας στρατηγικής αντίληψης που αναφέραμε παραπάνω κάνει σαφές ότι το νέο NATO αναγνωρίζει μόνο μια περιορισμένη έννοια εθνικής κυριαρχίας. Αυτό είναι το προφανές συμπέρασμα που εξάγεται από τις αναφορές που κάνει το άρθρο 20 σε εθνικές και θρησκευτικές αντιπαλότητες, ανεπαρκείς ή αποτυχημένες προσπάθειες μεταρρύθμισης και στην παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που, σύμφωνα με τη νέα «στρατηγική αντίληψη», μπορούν να οδηγήσουν σε κρίσεις οι οποίες θα μπορούσαν να επηρεάσουν την Ευρωατλαντική σταθερότητα, ή να οδηγήσουν σε ανθρώπινο πόνο και σε ένοπλες συγκρούσεις που θα μπορούσαν να επηρεάσουν την ασφάλεια της Συμμαχίας, μέσω της εξαγωγής τους σε γειτονικές χώρες (η περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας).

Υπάρχουν δύο προφανή συμπεράσματα στα οποία μπορεί κανείς να καταλήξει σε σχέση με το νέο αυτό δόγμα, το οποίο καθίσταται γοργά η ιδεολογία της Νέας Τάξης:

- Το πρώτο συμπέρασμα είναι ότι το δόγμα αυτό ανατρέπει τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, ο οποίος δηλώνει ρητά ότι κανένα σημείο του «δεν εξουσιοδοτεί τα Ηνωμένα Έθνη να επεμβαίνουν σε ζητήματα που βρίσκονται

---

⁴⁹ Financial Times (28/5/1999).

ουσιαστικά στην εσωτερική δικαιοδοσία οποιουδήποτε κράτους (...) εκτός εάν το Συμβούλιο Ασφαλείας κρίνει ότι υφίσταται απειλή κατά της ειρήνης, διατάραξη της ειρήνης ή επιθετική ενέργεια.» Αυτή η ανατροπή γίνεται ολοφάνερη εάν λάβει κανείς υπόψη του ότι παρόμοια πρόταση για τη διασφάλιση της προστασίας και της προώθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είχε ρητά απορριφθεί στη Συνδιάσκεψη του Σαν Φραντσίσκο κατά την οποία ιδρύθηκαν τα Ηνωμένα Έθνη. Παρόλα' αυτά, δεδομένου του ελέγχου που ασκούν αυτή τη στιγμή οι ΑΟΑ στον ΟΗΕ, δεν θα πρέπει να εκπλαγεί κανείς εάν σε κάποιο στάδιο αργότερα επιχειρηθεί μια αναθεώρηση του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών προκειμένου να περιληφθεί σ' αυτόν μια εκδοχή του δόγματος της περιορισμένης κυριαρχίας παρόμοια με αυτή που ήδη έχει υιοθετήσει το ΝΑΤΟ.

- Το δεύτερο συμπέρασμα που μπορούμε να συνάγουμε, λαμβάνοντας υπόψη όσα ειπώθηκαν παραπάνω σε σχέση με τους πολέμους στη Νέα Τάξη, είναι ότι το νέο αυτό δόγμα δεν πλήττει την κυριαρχία των ισχυρών κρατών των ΑΟΑ αλλά μόνο αυτή των αδύνατων κρατών.

Το τέλος του Πράσινου κινήματος ως απελευθερωτικής δύναμης;

Το γεγονός ότι η κέντρο-«αριστερά» και οι «Πράσινοι» έπαιξαν ένα σημαντικό ρόλο στην εξαπόλυση του δολοφονικού μηχανισμού των νατοϊκών ελίτ για την καταστροφή του λαού της Γιουγκοσλαβίας, σε μια υποτιθέμενη ανθρωπιστική αποστολή, δεν είναι ανεξήγητο. Τόσο η κέντρο-«Αριστερά» όσο και οι Πράσινοι έχουν ήδη υιοθετήσει πλήρως τη Νέα Οικονομική Τάξη με την έννοια της διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς. Έτσι, η πρώτη έχει από καιρό εγκαταλείψει την ιδεολογία της σοσιαλδημοκρατικής συναίνεσης και υιοθετήσει την ιδεολογία των ευέλικτων αγορών στη θέση των ελεγχόμενων αγορών, των δικτύων ασφαλείας στη θέση του κράτους πρόνοιας, της «επίλυσης» του προβλήματος της απασχόλησης μέσω της αγοράς στη θέση της κρατικής παρέμβασης για τη διασφάλιση της πλήρους απασχόλησης κ.λπ. Αυτό είναι το «σοσιαφιλελεύθερο» μείγμα που έχει υιοθετηθεί από όλες τις μεγάλες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις που ελέγχονται από την κεντρο-«Αριστερά» στη Γερμανία, τη Βρετανία, τη Γαλλία, την Ιταλία. Παρόμοια, ο κύριος όγκος των Πράσινων που μετέχει στις δυτικές κυβερνήσεις, το Ευρωκοινοβούλιο κ.λπ. έχει από καιρό εγκαταλείψει κάθε ιδέα για ριζοσπαστικές οικονομικές αλλαγές

και έχει επίσης υιοθετήσει τη σοσιαλφιλελεύθερη συναίνεση, έχοντας ως συγκεκριμένο στόχο κάποιο είδος «πράσινου καπιταλισμού».

Από τη στιγμή επομένως που η Οικονομική Νέα Τάξη υιοθετήθηκε από την κεντρο-«Αριστερά» και τους Πράσινους, το επόμενο λογικό βήμα ήταν η υιοθέτηση και της Πολιτικής Νέας Τάξης, με τη μορφή του νέου NATO. Για τους Πράσινους ιδιαίτερα, ο νέος ρόλος του NATO ως φορέα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σ' αντίθεση με την αρχή της εθνικής κυριαρχίας, υποτίθεται ότι είναι συμβατός με την πράσινη ιδεολογία της πάλης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ανθρώπινη απελευθέρωση γενικά. Δεδομένου ότι οι ιδέες περί του αντι-κόμματος, της άμεσης δημοκρατίας και ούτω καθεξής ήδη εγκαταλειφθηκαν από τη στιγμή που τα συμβατικά πράσινα κόμματα έγιναν «κανονικά» κόμματα που αγωνίζονται για την εξουσία, ήταν αναπόφευκτο ότι τα κόμματα αυτά θα γινόντουσαν και «κανονικά» κυβερνητικά κόμματα όταν άρχισαν να μετέχουν στην άσκηση της εξουσίας, συμμετέχοντας επομένως και σε «ανθρωπιστικές» εγκληματικές ενέργειες, όπως αυτή για την οποία μιλάμε.

Συνεπώς, ο εγκληματικός ρόλος που έπαιξαν στον πόλεμο αυτό η κεντρο-«Αριστερά» και οι «Πράσινοι» ήταν αναμενόμενος. Έαν πάρουμε όμως ως δεδομένο τον ιστορικά εγκληματικό ρόλο των σοσιαλδημοκρατών, ας επικεντρωθούμε στο ρόλο των Πρασίνων, οι οποίοι εισήλθαν στην πολιτική αρένα, πριν από εικοσιπέντε περίπου χρόνια, ως ένα νέο κοινωνικό κίνημα που πάλευε για τον υψηλό στόχο της απελευθέρωσης της Φύσης και της Ανθρωπότητας από τα δεινά της σημερινής κοινωνίας. Οι Πράσινοι στις κυβερνήσεις της Γερμανίας, της Γαλλίας και της Ιταλίας είχαν πράγματι τη δύναμη να σταματήσουν τον εγκληματικό πόλεμο, πριν καν αυτός αρχίσει, υποβάλλοντας την παραίτησή τους και δημιουργώντας μια σειρά κυβερνητικών κρίσεων. Το γεγονός ότι δεν το έκαναν σημαίνει ότι έχουν πλήρη ευθύνη για αυτόν τον εγκληματικό πόλεμο. Το γεγονός όμως αυτό αποτελεί κατάφορη παραβίαση του ίδιου του λόγου ύπαρξης του πράσινου κινήματος για τους ακόλουθους λόγους:

- Πρώτον, είναι προφανές ότι, μόνο στο αρρωστημένο μυαλό αξιοθρήνητων «ρεαλιστών» Πρασίνων όπως ο Κον-Μπεντίτ (Daniel Cohn-Bendit)⁵⁰ και ο

---

⁵⁰ Daniel Cohn-Bendit, "Le recours, c' est la force", *Liberation* (6/4/1999).

Γιόσκα Φίσερ (Joschka Fischer) ή «κοκκινο-πράσινων» όπως ο Alain Lipietz,⁵¹ και των ευρωπαϊκών πράσινων κομμάτων που τους υποστήριξαν, δεν υπάρχει κατάφορη αντίφαση μεταξύ του στόχου αυτού του πολέμου (απελευθέρωση των Κοσοβάρων από την καταπίεση και την εθνοκάθαρση) και του μέσου που χρησιμοποιήθηκε για την επίτευξη αυτού του στόχου (η εγκληματική πολεμική μηχανή των ελίτ που ελέγχουν τη διεθνοποιημένη οικονομία της αγοράς). Η ανθρώπινη απελευθέρωση (ουσιαστικό μέρος της οποίας είναι η πάλη ενάντια σε διώξεις λόγω διαφορών φυλής, θρησκείας, εθνικής ταυτότητας κ.λπ.) μπορεί να είναι αποτέλεσμα μόνο της αυτοανακλαστικής δράσης των ίδιων των λαών, που είναι αποφασισμένοι να αγωνιστούν για την ελευθερία τους. Δεν μπορεί ποτέ να δωριστεί, ως αποτέλεσμα της δολοφονικής δράσης των επαγγελματιών δολοφόνων που επανδρώνουν τα αεροπλανοφόρα και τα υπερσύγχρονα αεροπλάνα των νατοϊκών ελίτ.

- Δεύτερον, υπήρχαν πολλοί άλλοι τρόποι με τους οποίους μπορούσαν οι Πράσινοι και άλλοι να βοηθήσουν τους Αλβανούς Κοσοβάρους και να σταματήσουν την «εθνοκάθαρση»: από τη λήψη οικονομικών μέτρων που θα βοηθούσαν στην οικοδόμηση μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας στη Γιουγκοσλαβία — που θα μπορούσε ν' αποτελέσει το πρώτο βήμα για τη δημιουργία μιας πολυπολιτισμικής βαλκανικής συνομοσπονδίας — ως τη δημιουργία μιας διεθνούς ταξιαρχίας, με βάση το μοντέλο της διεθνούς ταξιαρχίας στον ισπανικό εμφύλιο πόλεμο, που θα μπορούσε να πολεμήσει στο πλευρό ριζοσπαστών Αλβανών και Σέρβων για τη δημιουργία μιας κοινωνίας ελεύθερης από εθνικούς και θρησκευτικούς διαχωρισμούς και ενάντια στη Νέα Τάξη.
- Τρίτον, η αντίδραση σ' ένα έγκλημα («εθνοκάθαρση») δεν θα μπορούσε ποτέ να είναι ένα ακόμα μεγαλύτερο έγκλημα: η συστηματική καταστροφή της υποδομής που παρέχει τα μέσα επιβίωσης ενός λαού και η καταδίκη μιας ολοκληρωτικής γενιάς Σέρβων να περάσουν μέσα από την κόλαση της Ιρακοποίησης και η παραλληλη δολοφονία χιλιάδων αθώων ανθρώπων, καθώς και μια μορφή πυρηνικού πολέμου που αναπόφευκτα θα δημιουργήσει οικολογική καταστροφή στην περιοχή για πολλά χρόνια.⁵²

---

⁵¹ Alain Lipietz, "Ce qu' il faut savoir avant une guerre terrestre", *Liberation* (13/4/1999).

⁵² John Pilger, *The Guardian* (4/5/1999) και (20/5/1999).

Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι ένοχα δεν είναι μόνο τα Πράσινα κόμματα στις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις για την παραβίαση θεμελιωδών αρχών του Πράσινου κινήματος. Το ίδιο ισχύει και για όλα εκείνα τα κόμματα της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Πράσινων Κομμάτων τα οποία, μολονότι δεν συμμετείχαν άμεσα στο έγκλημα, το είδαν απλώς ως ένα είδος «λανθασμένης πολιτικής» και, στην πράξη, το ανέχτηκαν. Αυτό ισχύει κατ' αναλογία και για τη δική μας «Πράσινη Πολιτική» που, παρά την «αντί-καπιταλιστική» ρητορική της, δεν διανοήθηκε να διαχωρίσει τη θέση της αποχωρώντας από την εγκληματική Ομοσπονδία. Όμως, η ανοχή της Ομοσπονδίας στο έγκλημα είναι αναμφισβήτητη, όπως προκύπτει για παράδειγμα από τη δήλωση της στη διάρκεια του πόλεμου,⁵³ η οποία εξέφρασε δυσαρέσκεια για τους βομβαρδισμούς μόνο και μόνο επειδή δεν είχαν την εξουσιοδότηση του ΟΗΕ, καθώς και επειδή, παρά το γεγονός ότι οι αεροπορικές επιδρομές είναι άχρηστες εάν δεν ακολουθούνται από χερσαίες επιχειρήσεις που να ενισχύουν τα αποτελέσματά τους, «οι νατοϊκές κυβερνήσεις επανειλημμένα δηλώσαν ότι δεν θα προχωρήσουν σε τέτοιες επιχειρήσεις». Από τη δήλωση αυτή καθίσταται ξεκάθαρο ότι τα Πράσινα κόμματα της Ομοσπονδίας δεν θα είχαν ενδοιασμούς να εγκρίνουν μαζικούς βομβαρδισμούς από τους ίδιους δολοφονικούς μηχανισμούς των ελίτ, με την προϋπόθεση ότι θα είχε εξασφαλιστεί εκ των προτέρων η εξουσιοδότηση του ΟΗΕ (όπως στην περίπτωση του εγκλήματος εναντίον του ιρακινού λαού!) και ότι θα είχε αναληφθεί δέσμευση για τη χρήση χερσαίων δυνάμεων!

Επιπλέον, οι Πράσινοι αυτοί έχουν επανειλημμένα δείξει ότι δεν έχουν (εάν είχαν ποτέ) ένα όραμα για μια εναλλακτική κοινωνία και υιοθετούν απλώς το θεσμικό πλαίσιο της σημερινής βάρβαρης οικονομίας της αγοράς και των πολιτικών εκφρασεων της. Επομένως, οι Πράσινοι (εκτός από μια μικρή μειοψηφία πραγματικά ριζοσπαστικών ρευμάτων, όπως οι Κοινωνικοί Οικολόγοι) δεν μπορούν να ισχυρίζονται πλέον ότι αποτελούν οποιοδήποτε είδος «αντιουστημικής δύναμης», όπως άλλωστε επισημαίνουν σωστά σοσιαλιστές αναλυτές:⁵⁴

---

⁵³ Niki Kortvelessy, Franz Floss, European Federation of Green Parties, Δήλωση στον τύπο, Μάιος 1999.

⁵⁴ Paul McGarr, "European Greens, Shades of Deep Khaki", *Socialist Worker* (23/4/1999).

Η (Πράσινη) πολιτική αποτελεί απλώς μια κριτική ορισμένων πλευρών του καπιταλιστικού συστήματος, όπως του τρόπου με τον οποίο οδηγεί σε περιβαλλοντική καταστροφή, όχι όμως μια άρνηση του ίδιου του συστήματος. Αυτό μπορεί κατά καιρούς να τους κάνει να φαίνονται ως μια ριζοσπαστική εναλλακτική δύναμη. Αλλά, όταν βρίσκονται στην εξουσία, καταλήγουν ακριβώς όπως τα εργατικά ή σοσιαλδημοκρατικά κόμματα, υιοθετώντας τη λογική του συστήματος των αφεντικών και των κρατών που στηρίζονται σ' αυτό το σύστημα. Εάν λοιπόν ο Κον-Μπεντίτ επιμένει ότι «υπάρχουν στιγμές που πρέπει κανείς να επιλέξει πλευρά» η απάντηση είναι ότι, πράγματι, τόσο αυτός όσο και οι υπόλοιποι ευρωπαίοι πράσινοι ηγέτες έκαναν την επιλογή τους: στο πλευρό του ΝΑΤΟ, στο πλευρό του βομβαρδισμού πολιτών και του αμερικανικού ιμπεριαλισμού.

Βέβαια, η στάση αυτή των Πράσινων δεν είναι ούτε καινούρια ούτε μη αναμενόμενη. Από τη στιγμή που οι «ρεαλιστές» Πράσινοι κέρδισαν τη μάχη ενάντια στα ριζοσπαστικά ρεύματα μέσα στο ευρωπαϊκό πράσινο κίνημα, τα Πράσινα κόμματα έγιναν η φωνή των μεσαίων τάξεων, οι οποίες, έχοντας εξασφαλίσει ένα υλικό άνετο επίπεδο ζωής, ανησυχούν για την υποβάθμιση της ποιότητας ζωής που συνεπάγεται η οικονομία ανάπτυξης. Αλλά αυτές οι προνομιούχες κοινωνικές ομάδες (που συνιστούν αυτό που έχω αποκαλέσει αλλού⁵⁵ ως «κοινωνία του 40%») δεν θέλουν να δουν τη συστημική φύση της οικολογικής κρίσης, ούτε είναι βέβαια διατεθειμένες να απαρνηθούν τα προνόμιά τους σε μια κοινωνία ισοκατανομής της πολιτικής και οικονομικής δύναμης, σε μια περιεκτική δημοκρατία, που αποτελεί τη μοναδική διέξοδο από την πολυδιάστατη κρίση.

Εντούτοις, το νέο στοιχείο στην παρούσα κρίση είναι ότι το έγκλημα δεν υποστηρίχτηκε μόνο από τους συμβατικούς Πράσινους. Το σημαντικό νέο στοιχείο είναι ότι ακόμα και υποτιθέμενοι ριζοσπαστικοί διανοητές του «κοκκινο-πράσινου» είδους, όπως ο Alain Lipietz, ο υπέρμαχος της θεωρίας της ρύθμισης, (εξίσου!) υποστήριξαν την εκστρατεία του ΝΑΤΟ, με την προϋπόθεση ότι θα συνοδευόταν από μια χερσαία επίθεση! Το χειρότερο είναι ότι ο Lipietz, επικροτώντας το «δίκαιο» χαρακτήρα αυτού του εγκληματικού πολέμου, υιοθέτησε πλήρως την ιδεολογία της Νέας Τάξης περί της ανάγκης επέμβασης (ακόμα και με τη χρήση των δολοφονικών

---

⁵⁵ Takis Fotopoulos, *Towards and inclusive democracy*, σελ. 36-38.

μηχανισμών των ελίτ) για να σωθεί ο κόσμος από τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ανεξάρτητα από περιορισμούς εθνικής κυριαρχίας.

Συμπερασματικά, αυτός ο βάρβαρος πόλεμος μπορεί να έχει ένα σημαντικό επωφελές αποτέλεσμα: να καταστήσει ξεκάθαρο μια για πάντα τη διάκριση μεταξύ των υποστηρικτών, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, της Νέας Τάξης και αυτών που ριζικά εναντιώνονται σ' αυτή. Είναι ξεκάθαρο ότι όλα αυτά τα Πράσινα κόμματα που υποστήριξαν τις κυβερνήσεις που διεξήγαγαν τον εγκληματικό αυτό πόλεμο, οι «διανοούμενοι» που τον νομιμοποίησαν, καθώς και τα Πράσινα κόμματα της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας τα οποία, αντί να καταδικάσουν αυτούς τους Πράσινους εγκληματίες και να τους αποβάλλουν από την Ομοσπονδία, είδαν απλώς τον πόλεμο ως ένα «σφάλμα πολιτικής», δεν μπορούν πια να ισχυρίζονται ότι αποτελούν μέρος ενός απελευθερωτικού κινήματος.

Είναι επομένως προφανές ότι σήμερα το πράσινο κίνημα βρίσκεται σ' ένα κρίσιμο σταυροδρόμι: είτε θα γίνει ένα στοιχείο της Νέας Τάξης, όπως δείχνει να είναι η κυρίαρχη τάση, και θα επιδοθεί σε περιβαλλοντική «κρατική διαχείριση» για λογαριασμό των μεσαίων τάξεων, είτε θα προσπαθήσει ν' αποτελέσει βασικό στοιχείο μιας νέας ριζοσπαστικής Αριστεράς εναντίον της Νέας Τάξης, με στόχο την οικοδόμηση μιας νέας κοινωνίας που θα διασφαλίζει την ισοκατανομή δύναμης. Στην πρώτη περίπτωση, αυτό θα σημάνει το οριστικό τέλος του Πράσινου κινήματος ως απελευθερωτικής δύναμης, εάν όχι και ως ριζοσπαστικού κοινωνικού κινήματος συνολικά. Στη δεύτερη περίπτωση, ο πόλεμος θα λειτουργήσει ως καταλύτης εντός του Πράσινου κινήματος και της Αριστεράς γενικότερα για την οικοδόμηση ενός νέου πλατιού ριζοσπαστικού κινήματος για την πολιτική, οικονομική και οικολογική δημοκρατία.

Κατά την άποψή μου, το αποτέλεσμα αυτού του πολέμου θα σφραγίσει για πολλά χρόνια τη μοίρα όχι μόνο των Πράσινων αλλά και της Αριστεράς γενικότερα. Μπορώ να διακρίνω τρεις διαφορετικές πιθανότητες.

Η πρώτη πιθανότητα είναι αυτή μιας ολοκληρωτικής νίκης του NATO με ελάχιστες, εάν όχι καμία, απώλειες από την πλευρά του. Ένα τέτοιο αποτέλεσμα μπορεί να έχει ένα καταστροφικά εκφυλιστικό αντίκτυπο για τη δημοκρατική Αριστερά. Οι ελίτ των ΑΟΑ θα έχουν δείξει την ικανότητά τους να συντρίβουν κατά βούληση όχι μόνο

οποιοδήποτε καταπιεστικό καθεστώς, αλλά, επαγωγικά, και οποιοδήποτε ριζοσπαστικό δημοκρατικό κίνημα που θα είχε στόχο το ριζοσπαστικό μετασχηματισμό της κοινωνίας. Ο αποτελεσματικός συνδυασμός του δολοφονικού νατοϊκού πολεμικού μηχανισμού, των «διανοούμενων» της Νέας Τάξης και των ελεγχόμενων από τις ελίτ ΜΜΕ μπορεί να δημιουργήσει την εντύπωση μιας άτρωτης Νέας Τάξης που έχει τη δύναμη να συντρίψει οποιαδήποτε ουσιαστική αμφισβήτησή της.

Η δεύτερη πιθανότητα είναι ότι ο ίδιος ο πόλεμος, ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα του, μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία ενός είδους λαϊκού «μετώπου αντίστασης» ενάντια στη Νέα Τάξη, στη βάση ενός προγράμματος που θα εκφράζει τον χαμηλότερο κοινό παρονομαστή των διάφορων τάσεων και όχι ενός σαφούς οράματος και μιας ξεκάθαρης στρατηγικής για την οικοδόμηση μιας εναλλακτικής κοινωνίας. Αυτή είναι η στρατηγική που υιοθετείται από ορισμένους οργανισμούς και διανοούμενους όπως ο Τσόσκυ — μια στρατηγική, η οποία, όπως προσπάθησα να δείξω αλλού,⁵⁶ όχι μόνο οδηγεί σε ασυμβατότητες και αντιφάσεις αλλά και στην περιθωριοποίηση ή την αφομοίωση ενός τέτοιου κινήματος στο υπάρχον θεσμικό πλαίσιο.

Η τρίτη πιθανότητα είναι ότι ο πόλεμος μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης για την ανάπτυξη μιας νέας ριζοσπαστικής Αριστεράς, που θα αμφισβητήσει ρητά το θεσμικό πλαίσιο της οικονομίας της αγοράς και την πολιτική της διάσταση, στη βάση ενός νέου απελευθερωτικού προτάγματος που θα υπερέβαινε τόσο τον βάρβαρο υπαρκτό καπιταλισμό όσο και τον αποτυχημένο τέως «υπαρκτό σοσιαλισμό», προς μια περιεκτική δημοκρατία.

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ: Η ολοκληρωτική νίκη της Νέας Τάξης στα Βαλκάνια

Τη στιγμή που το Democracy & Nature πήγαινε στο τυπογραφείο, η Γιουγκοσλαβική ελίτ ανακοίνωσε την αποδοχή του νατοϊκού «πακέτου» για τη λήξη του πολέμου, το οποίο, για άλλη μια φορά, της παρουσιάστηκε με μορφή τελεσιγράφου. Η συμφωνία (η οποία σύμφωνα με κάποιους δυτικούς αναλυτές, επιτεύχθηκε μόνο αφού η

---

⁵⁶ Takis Fotopoulos, "Mass Media, Culture and Democracy", *Democracy & Nature*, τομ. 5 τευχ. 1 (Μάρτιος 1999), σελ. 33-64.

Γιουγκοσλαβική πολιτική ελίτ «βρέθηκε κάτω από αυξανόμενη πίεση από σημαντικά επιχειρηματικά συμφέροντα που πίστευαν ότι οι ζημιές από τους βομβαρδισμούς γινόντουσαν αβάστακτες»⁵⁷ διασφαλίζει όλους τους κύριους στόχους του εγκληματικού πολέμου που περιγράφονται παραπάνω, με τρόπο που σηματοδοτεί μια ολοκληρωτική νίκη της Νέας Τάξης στα Βαλκάνια. Έτσι:

1. Ο διαμελισμός της παλιάς Γιουγκοσλαβίας και η πλήρης ενσωμάτωση ολόκληρης της περιοχής στη Νέα Τάξη ολοκληρώνονται πλέον μέσω της δημιουργίας ενός επίσημου νατοϊκού προτεκτοράτου στο Κόσοβο, καθώς και συνθηκών πλήρους οικονομικής εξάρτησης της Σερβίας από τη Δύση. Έτσι, η τιμή για την ανοικοδόμηση της χώρας από τους βομβαρδισμούς υπολογίζεται κάπου μεταξύ 50 και 150 δισεκατομμυρίων δολαρίων και η ζημιά στην υποδομή είναι τέτοια που, σύμφωνα με την εκτίμηση του οργανισμού οικονομικής έρευνας του G17, θα χρειαστούν 45 χρόνια (χωρίς μια σημαντική εισροή διεθνούς βοήθειας) προκειμένου η Γιουγκοσλαβία να φτάσει στο επίπεδο οικονομικής ευημερίας που είχε το 1989, πριν από την έναρξη των δυτικών οικονομικών κυρώσεων.⁵⁸ Περισσότερο να προσθέσουμε ότι οι νατοϊκές ελίτ ξεκαθάρισαν, ευθύς μετά τη λήξη του πολέμου, ότι η Σερβία δεν θα λάβει καμιά βοήθεια ανοικοδόμησης, εάν δεν εκδιωχθεί η σημερινή πολιτική ελίτ της. Το σωρευτικό αποτέλεσμα της δημιουργίας ενός νέου επίσημου προτεκτοράτου και μιας εξαρτημένης Σερβίας, θα οδηγήσει πιθανότατα στη δημιουργία ενός ακόμα (ανεπίσημου) προτεκτοράτου στο Μαυροβούνιο. Όπως επισημαίνει ένας δυτικός αναλυτής και υποστηρικτής του πολέμου, η μακροχρόνια προοπτική μάς υποδεικνύει ότι «οι χώρες του NATO και της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα διατηρήσουν μια πελώρια στρατιωτική και οικονομική παρουσία στη νοτιοανατολική Ευρώπη για μεγάλο χρονικό διάστημα στο προσεχές μέλλον».⁵⁹

2. Οι νατοϊκές ελίτ έδειξαν μια αναμφισβήτητη ικανότητα να καταστρέφουν μια χώρα χωρίς απώλειες από την πλευρά τους. Έτσι, η δολοφονική τεχνική των υψηλής τεχνολογίας μαζικών φόνων, που χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά εναντίον του λαού του Ιράκ, έχει βελτιωθεί σε τέτοιο βαθμό ώστε ακόμα και οι ελάχιστες απώλειες

---

⁵⁷ C. Lockwood & B. Johnson, "Milosevic agrees to peace but West waits to see troops quit", *Daily Telegraph* (4/6/1999).

⁵⁸ Daniel Williams, "Decades, Billions Needed to Restore Yugoslavia", *Washington Post* (5/6/1999).

⁵⁹ Martin Woolacot "A sort of peace. Smashing Serbia was nto pretty", *The Guardian* (4/6/1999).

που υπέστησαν τότε οι στρατοί των ΑΟΑ αυτή τη φορά αποφεύχθηκαν. Έτσι, απέναντι σε 1.500 σέρβους πολίτες και 5.000 στρατιώτες που σκοτώθηκαν, καθώς και 10.000 που τραυματίστηκαν, δεν υπήρξε ούτε μία απώλεια σε μάχη από την πλευρά του ΝΑΤΟ! Σύμφωνα με έναν δυτικό αναλυτή, «ο κ. Κλίντον δεν άλλαξε εντελώς τους κανόνες του πολέμου — θα μπορούσαν ακόμα να υπάρξουν αψιμαχίες και απώλειες στο Κόσοβο — αλλά βρίσκεται πολύ κοντά στη διατύπωση ενός νέου τύπου σύγκρουσης· μπορεί να πρόκειται για έναν «πόλεμο δειλών», αλλά είναι ίσως ο μόνος τύπος πολέμου τον οποίο θα υποστήριζε η κοινή γνώμη. Και αυτό που έχει μεγαλύτερη σημασία είναι ότι ο πόλεμος αυτός δούλεψε.»⁶⁰ Στην πράξη, οι ΑΟΑ, με τη χειραγώγηση της κοινής γνώμης που ασκούν μέσω του ελέγχου των ΜΜΕ, σε συνδυασμό με τις τεχνικές ολοκληρωτικής νίκης, που τους παρέχει η στρατιωτική τους τεχνολογία, δίνουν την εντύπωση ότι είναι σε θέση να συντρίψουν οποιοδήποτε ριζοσπαστικό κίνημα, ανεξάρτητα από το βαθμό λαϊκής υποστήριξης που μπορεί να έχει αυτό.

3. Τέλος, όχι μόνο η διεξαγωγή του πολέμου αλλά και το τέλος του έδωσαν στη Ρωσική (για να μη μιλήσουμε για την Κινεζική) ελίτ ένα ισχυρό μάθημα σχετικά με το γεγονός ότι είναι μόνο οι ΑΟΑ αυτές που ελέγχουν αποτελεσματικά την παγκόσμια οικονομική και στρατιωτική δύναμη. Η Ρωσική ελίτ, η οποία στην αρχή του πολέμου προειδοποιούσε τις δυτικές ελίτ ότι το ΝΑΤΟ διακινδύνευε να παρασύρει τη Ρωσία σ' έναν Τρίτο Παγκόσμιο Πόλεμο, στο τέλος του πολέμου έπαιζε το ρόλο του αγγελιοφόρου του ΝΑΤΟ, υποτασσόμενη πλήρως στις νατοϊκές απαιτήσεις — πράγμα που έπαιξε βασικό ρόλο στη συνθηκολόγηση της Γιουγκοσλαβικής ελίτ.

Το κρίσιμο ερώτημα στην αρχή της νέας χιλιετίας είναι το εξής: θα λειτουργήσει ο πόλεμος ως καταλύτης για την ανάδυση νέων δυνάμεων που θα πολεμήσουν ενάντια στη Νέα Τάξη με στόχο την οικοδόμηση μιας νέας κοινωνίας, ή, αντίθετα, θα σηματοδοτήσει την αρχή ενός νέου, υψηλής τεχνολογίας, Μεσαίωνα;

---

⁶⁰ Mary Dejevsky, *Independent* (4/6/1999).